

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2013

Miloš Hála

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Násilí plodí násilí aneb nutná obrana v partnerství
(Violence begets more violence or a justifiable defense in family
partnership)

Autor: Miloš Hála

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika, B7507 Specializace v pedagogice

Datum odevzdání: 31. března 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma

„Násilí plodí násilí aneb nutná obrana v partnerství“

jsem zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, dne 18. března 2014

.....
Miloš Hála

Poděkování

Děkuji tímto doc. JUDr. Janu HEJDOVI Ph.D. za vedení této práce, hodnotné rady, cenné informace a vstřícný přístup.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miloš HÁLA**
Osobní číslo: **P110072**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Název tématu: **Násilí plodí násilí aneb nutná obrana v partnerství**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce je zaměřená na problematiku domácího násilí z pohledu instituce nutné obrany. Poukazuje na závažnost problému domácího násilí a navrhuje možnosti obrany, které by splňovaly znaky nutné obrany, nikoli útoku či obrany nepřiměřené. Dále diskutuje možnosti prevence domácího násilí, tj. opatření, či úkonů bez nutnosti aktivní obrany.

Cílem práce je na základě studia a analýzy vybraných případů specifikovat typické znaky nutné obrany při domácím násilí a tyto pak promítnout do souboru doporučení (manuálu) pro oběti, tak aby jejich obrana byla nutná - přiměřená. Práce zároveň navrhuje možnosti, jak aktivně předcházet domácímu násilí.

Bakalářská práce využívá informací zjištěných obsahovou analýzou tematicky blízkých dokumentů. Všechny získané informace analyzuje a formou syntézy převádí do konkrétních doporučení, které budou využitelná pro oběti domácího násilí. Výše uvedená doporučení konkretizuje formou případové studie, na které demonstruje možnosti využití nutné obrany v mezích zákona.

Rozsah grafických prací: **5 stran**

Rozsah pracovní zprávy: **50 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HEJDA, Jan, et al. Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva. 1.vydání. Praha: Oeconomica, 2007. 251 s. ISBN 978-80-245-1163-4.

KUCHTA, Josef. Nutná obrana. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5

NOVOTNÝ, František. Právo na sebeobranu. 1.vydání. Praha: LexisNexis, 2006. 114 s. ISBN 80-86920-10-0

SPURNÝ, Joža. Psychologie násilí: O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu. 1.vydání. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4

Vedoucí bakalářské práce: **doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.**
FM VŠE Jindřichův Hradec

Datum zadání bakalářské práce: **29. března 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2014**

Mgr. Michal Vančura, Ph.D.
děkan

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 4. dubna 2013

Anotace

Násilí plodí násilí aneb nutná obrana v partnerství

Práce je zaměřená na problematiku nutné obrany a domácího násilí. První část práce vytváří ucelený přehled o institutu nutné obrany, jakožto jedné z okolností vylučující protiprávnost, která je vymezena v § 29 trestního zákona. V práci jsou uvedeny podmínky, které musí splňovat útok resp. obrana, aby následně mohla být posuzována v mezích nutné obrany. V případě, že jsou zákonné podmínky překročeny, jedná se o tzv. exces. Druhá část práce se věnuje závažnému problému – domácímu násilí. Definuje jednotlivé formy a znaky domácího násilí. Rovněž jsou zmíněny důsledky domácího násilí. V třetí části jsou popsány právní možnosti, které mohou pomoci obětem domácího násilí. Vytvářím manuál s konkrétními radami a doporučeními, a věřím, že budou pro oběti přínosem. V příloze je celý seznam s kontakty na organizace, které postiženým osobám pomáhají. Praktická část mé práce je případová studie. Velmi detailně rozebírám konkrétní případ domácího násilí, který končí smrtí násilníka a vězením týrané ženy.

Klíčové slova: nutná obrana, domácí násilí, trestný čin, násilník, oběť, útok, pomoc, intervenční centra, právo, vykazání, policie, soudy.

Anotation

Violence begets more violence or justifiable defence in the family partnership

This thesis is focused on the topic of justifiable defence and domestic violence. There is a comprehensive overview about justifiable defence in the first section. It is one of the circumstances to exclude illegality which is defined in § 29 in the Criminal Code. There are specified conditions when attack is treated as justifiable defence. If the statutory conditions are exceeded it is the excess. The second part of this thesis is dedicated to serious problem – domestic violence. There are forms and features of domestic violence defined. Also consequences of domestic violence are mentioned. The third section describes the legal option to help victims of domestic violence. We create manual with some advices and recommendations. We trust that it will be a benefit for victims. There is a list with contacts to organizations which help to affected persons. Practical part of our thesis is case study. We deal with a concrete example of domestic violence in detail. At the end of this case is death of thug and imprisonment of bully women.

Key words: justifiable defence, domestic violence, criminal offense, victim, attack, help, intervention centers, law, police, court.

Obsah:

1.	Úvod.....	- 8 -
2.	Nutná obrana	- 11 -
2.1.	Nutná obrana v českém právu.....	- 11 -
2.2.	Podmínky nutné obrany.....	- 13 -
2.3.	Vybočení z mezí nutné obrany	- 21 -
2.4.	Příklady z praxe	- 22 -
3.	Domácí násilí.....	- 25 -
3.1.	Případ Kamily Velikovské.....	- 25 -
3.2.	Definice domácího násilí	- 27 -
3.3.	Formy domácího násilí	- 29 -
3.4.	Znaky domácího násilí.....	- 33 -
3.5.	Cyklus domácího násilí	- 34 -
3.6.	Domácí násilí – mýty a předsudky	- 36 -
3.7.	Důsledky domácího násilí – syndrom týrané osoby	- 39 -
3.8.	Prevence v případech domácího násilí.....	- 41 -
4.	Právní rámec domácího násilí v České republice	- 43 -
4.1.	Zákon č.135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím.....	- 43 -
4.2.	Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách.....	- 45 -
4.3.	Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník	- 49 -
5.	Manuál pro oběti domácího násilí	- 53 -
4.1	Bezpečnostní plán.....	- 53 -
5.1.1.	Bezpečnostní plán –ve vztahu s násilným partnerem	- 53 -
5.1.2.	Bezpečnostní plán – při a po odchodu od partnera.....	- 55 -
5.1.3.	Seznam věcí při odchodu od partnera	- 55 -
6.	Praktická část – případová studie	- 57 -
	Závěr	- 69 -
	Seznam použité literatury.....	- 71 -

Seznam grafů.....	- 74 -
Seznam příloh	- 75 -

1. Úvod

Podle organizace proFem se obětí domácího násilí v České republice stane ročně přibližně 400 000 žen. V zemi, ve které žije deset a půl milionu obyvatel, je to podle mého názoru alarmující číslo. Čtyřicet procent českých žen, v drtivé většině matek, se setkala s nějakou formou domácího násilí. Z průzkumu agentury NMS Market Research vyplývá, že více než čtvrtina z nich o své zkušenosti nikdy nikomu neřekla.

Statistiky tvrdí, že v České republice jsou oběťmi domácího násilí v 97% ženy. Z tohoto údaje lze vyvodit, že násilí na mužích sice existuje, ale procento je velmi nízké. Někteří odborníci se domnívají, že muži jsou napadáni víc, než oficiální čísla připouštějí. Získat na toto tvrzení důkazy je ale velmi obtížné. Muži velmi neochotně a neradi přiznávají, že jsou svou ženou týráni.

Přestože je domácí násilí v České republice vnímané jako vážný problém, praxe ukazuje, že lidi jsou stále ovlivněni různými pověrami, které stěžují postavení oběti. Z policejních statistik vyplývá, že týráni hlásí nejčastěji sousedi. A právě oni jsou v takovém případě rozhodujícím článkem, oni určí, jestli se jedná o bagatelní hádku, nebo o domácí násilí. Jejich citlivost, zdravý rozum, nebo na druhé straně lhostejnost, může rozhodnout - doslova v otázkách života a smrti.

Od roku 2007 může policie násilníka vykázat z domu. Do listopadu loňského roku bylo vykázáno 7500 násilníků. Podle Zdeny Prokopové z organizace ROSA, která pomáhá obětem domácího násilí, k nim ročně přijde zhruba 250 klientek, a pouze tři z nich se setkaly s institutem vykázání. Pravdou je, že oproti roku 2007 se počet vykázaných téměř zdvojnásobil, ale stále je jich o polovinu méně, než například v Rakousku. Vykázání je preventivní opatření, které slouží k zajištění bezpečí týrané osoby, dává jí prostor a čas na rozmyšlenou.

Před lety byl problém v tom, že si policisté nevěděli s domácím násilím rady, dnes už jsou mezi policisty proškolení odborníci i na tuto problematiku. Od srpna minulého roku, kdy vstoupil v platnost zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, policie učinila další krok: oběť domácího násilí je označena jako osoba zvlášť zranitelná a na policii může vypovídat ve speciální místnosti, v intimním prostředí a může si vybrat, jestli má být vyšetřovatel muž nebo žena.

K lepší ochraně obětí má pomoci i nový občanský zákoník, platný od ledna 2014. V něm se totiž píše, že když se stane společné bydlení nadále nesnesitelné kvůli fyzickému či duševnímu násilí, může soud vyloučit agresora ze společného bydlení či mu omezit pobyt. Toto omezení může trvat až šest měsíců, a soud v případě závažných důvodů může rozhodnout opětovně. Zákoník zavádí i striktní povinnost, že agresor musí uhradit poškozenému takzvanou nemajetkovou újmu.

Odborníci se ale stěžují, že úprava domácího násilí v českém právu je stále velmi nedokonalá. Podle právničky Adrieny Gabrielové z organizace proFem je velký problém v tom, že neexistuje legislativa, která by pachatele donutila chodit například k psychologovi. Na tento fakt upozorňuje taky vedoucí intervenčního centra v Českých Budějovicích Dana Bedlánová. Podle ní se i násilník ocitá v emoční krizi a neví, jak dál. Ale je pouze na něm, jak se s touto situací vyrovná.

Další obrovský problém vidí Bedlánová v tom, „že děti propadají systémem.“ Neexistuje totiž povinnost rodičů, aby s dětmi, které se staly svědky domácího násilí, vyhledali psychologickou pomoc. O tom, jaký dopad má domácí násilí na děti, píše v praktické části mé práce.

Výše zmíněné možnosti je však možné využít v případě, že oběť domácího násilí najde sílu a odhodlání problém řešit. Nezanedbatelné procento obětí však o svém trápení nikomu neřekne – důvody jsou různé – stud, podceňování nebezpečnosti incidentů, nevidí cestu ven. Násilné incidenty eskalují, a ženám (v 97% jsou týrané osoby ženy) dojde trpělivost. Nůž položený na kuchyňské lince se stává prostředkem obrany a v některých případech i prostředkem k vraždě. I když se žena bránila probíhajícímu útoku. I když se bránila fyzicky zdatnějšímu útočníkovi. Rozhodnutí soudů jsou v tomto směru nejednotná. Například rozhodnutí 14/1999¹, konstatuje, že v závislosti na konkrétních okolnostech případu není vyloučeno posoudit jako stav nutné obrany jednání osoby, která reaguje na fyzický útok neozbrojeného pachatele opakovaným použitím zbraně, přičemž dojde k usmrcení pachatele.

¹ ŠÁMAL, Pavel, *Trestní zákon: komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7, str. 131

Soud v Táboře kvalifikoval usmrcení muže jednou bodnou ranou původně jako vraždu, po odvolání obžalované jako zabití. Zdůvodnění: „V rozhodné době, byť v rámci konfliktu s manželem, zcela vědomě uchopila kuchyňský nůž s delší stříenkou ve snaze tento konflikt, který představoval jeden z mnohých, v nezvládnutelném afektu řešit. Soud vzhledem k věku a mentální vyspělosti obžalované nepochybuje o tom, že věděla, k jakým následkům může dojít, tento útok vnímala, útok nožem koordinovala a pokud ke smrti jejího manžela došlo, byla s tím to následkem srozuměna.“

Další žena, která zabila svého tyrana. Další žena, která si po letech domácího násilí odsedí léta ve vězení.

Mojí snahou bylo, aby má práce nezůstala jen v teoretické rovině. Po nastudování potřebné literatury se pokusím o syntézu definic s reálnými příběhy. Analýza skutečných událostí, rozhovor s vedoucí Intervenčního centra a případová studie, která tvoří praktickou část práce, ukazuje, že pro řešení domácího násilí je nutná prevence. Uplatnění institutu nutné obrany, v případě, že dojde k úmrtí násilníka, je velmi obtížné. Řešit násilí násilím není východiskem.

2. Nutná obrana

2.1. Nutná obrana v českém právu

Nutná obrana patří mezi nejstarší trestněprávní instituty. A zřejmě i mezi nejdiskutovanější z okolností vylučujících protiprávnost.

Již římský filozof a politik Marcus Tullius Cicero ve své řeči na obranu Milóna hovořil o zákonu zaručujícím právo na obranu při napadení: „Nutnou obranu označil za nepsaný přírodní zákon, který nelze naučit, zdědit, který ale pochází z přírody, člověk ho akceptoval a je jím proniknut. Jde o přirozené právo člověka, které nemůže být nikomu odňato, vyplývá z povahy člověka a nepotřebuje žádné upřesnění. Jeho základem je pud sebezáchovy, který velí člověku dát přednost obraně svých zájmů před jejich poškozením, proto právo nutné obrany nespočívá na pozitivním právu, ale vychází z podstaty člověka, právo pak musí zajistit, aby obránce nemusel hradit útočníkovi škodu“²

Jak uvádí Novotný ve své knize *Zbraně a sebeobrana*, již Římané považovali sebeobranu za přirozené právo. *Naturalis ratio permittit se defendere. (Bránit se proti nebezpečí dovoluje zdravý rozum.)*³ Tento princip v pozdějším římském právu nahradil: *Vim vi repellere licet (Je dovoleno odrážet násilí násilím).*⁴

Každý občan má právo postavit se na odpor tomu, kdo by ohrožoval či porušoval lidská práva a základní svobody. Ty jsou deklarovány v základním zákonu státu – tedy Ústavě České republiky (zákon číslo 1/1993 ze dne 16. prosince 1992) a Listině základních práv a svobod, součástí ústavního pořádku České republiky.

Článek 1 Listiny říká: „Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“

Pro moji práci je významný především článek 6 Listiny:

² KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5, str. 14

³ Dostupné z [www: <http://www.juko56.dobrosoft.sk/vyroky3a.html>](http://www.juko56.dobrosoft.sk/vyroky3a.html), [online], [cit. 2014-01-15].

⁴ NOVOTNÝ, František. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein & Goldstein, 1997. 329 s. ISBN 80-86094-23-5, str. 227

(1) Každý má právo na život.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Důležité práva a svobody jsou dále zakotveny v člancích 7 a 10 Listiny:

Čl. 7

Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

Čl. 10

Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.⁵

Jak píše Bajcurová ve své práci, institut nutné obrany je zakotven v předpisech práva veřejného tak práva soukromého. V odvětví práva soukromého je nutná obrana obsažena v § 418 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů jako skutečnost, která zabraňuje vzniku odpovědnosti za škodu. „Rovněž neodpovídá za škodu, kdo ji způsobil v nutné obraně proti hrozícímu nebo trvajícímu útoku. O nutnou obranu nejde, byla-li zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.“

Právo veřejné definuje nutnou obranu v § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb. O přestupcích, ve znění pozdějších předpisů: „Přestupkem není jednání, jimž někdo odvrací a) přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem.“⁶

Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.) v § 29 vymezuje nutnou obranu takto:

Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

⁵ Dostupné z [www: <http://usoud.cz/listina_zakladnich_prav_a_svobod>](http://usoud.cz/listina_zakladnich_prav_a_svobod), [online], [cit. 2013-08-15].

⁶ BAJCUROVÁ, Michaela. Nutná obrana – historie, současnost a budoucnost. [online]. 2012. [cit. 2013-08-15]. Dostupné z [www: <http://minas.jcu.cz>](http://minas.jcu.cz).

Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.⁷

2.2. Podmínky nutné obrany

Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem, a to činem, který by jinak byl trestným, namířeným proti útočníkovi. Jde o střet zájmů na ochraně různých společenských vztahů. Na jedné straně zájem, který byl napaden útokem (např. zdraví obránce), a na druhé straně zájem či zájmy útočníka (např. zdraví nebo život útočníka). Ty jsou při nutné obraně obětovány, aby byl odvrácen útok. „Obecně lze tedy uvést, že nutná obrana je uplatněním práva proti bezpráví, kdy svépomoc nahrazuje nedostatek ochrany zájmů chráněných trestním zákonem ze strany veřejné moci (nahrazuje vlastně zásah veřejných orgánů).⁸

Jak zdůrazňuje Kuchta, nutná obrana je právem, nikoliv povinností občana. Podle něj pojem „nutná“ obrana není možno interpretovat tak, že by se občan musel bránit za každých okolností. Obránce může použít takové prostředky obrany, které jsou k odvrácení útoku nutné a potřebné tak, aby byl útok odvrácen bez zbytečného ohrožení obránce.

Nutnou obranou je odvrácení útoku, přičemž nezáleží na tom, zda je útoku zabráněno jednáním čistě obranného charakteru, nebo zda jednání je vlastně protiútokem. Podle Kuchty nelze říci, že o nutnou obranu jde jen v druhém případě, protože i v čistě obranném jednání je možno naplnit formálně skutkovou podstatu trestného činu (vykrývání úderů útočníka ostrým předmětem a takovým způsobem zapříčinit zranění).⁹

Meze nutné obrany jsou zformulovány do těchto dvou podmínek:

- Existuje přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný zákonem
- Obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku

Tyto podmínky jsou dány kumulativně, to znamená, že musí být splněny obě, aby se jednalo o nutnou obranu.

⁷ Dostupné z [www: <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-1-hlava-3-paragraf-29>](http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-1-hlava-3-paragraf-29), [online], [cit. 2013-08-15].

⁸ ŠÁMAL, Pavel, *Trestní zákon: komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7, str. 119

⁹ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5, str. 70

2.2.1. Přímo hrozící nebo trvajícím útok

Dle této podmínky je možno se bránit pouze tomu útoku, který hrozí nebo trvá. To znamená, že nutnou obranu nelze použít v případě, že útok již skončil nebo kde pachatel reaguje na útok takovým způsobem, že jej ve skutečnosti oplácí a nikoliv odvrací. Lidský pochopitelné vypořádání se s útočníkem taky neplní podmínky nutné obrany. Ve chvíli, kdy už je způsobená škoda nebo byl útočník odrazen, již nutnou obranu nelze použít, obránce ale může například útočníka zadržet. Nutná obrana má sloužit jako nouzový institut, který nahradí nepřítomnost veřejných orgánů v případě protiprávního jednání. Pak by měly nastoupit standardní mechanismy státního aparátu.¹⁰

Paní Kalinová byla s manželem v kině. Po skončení se rozhodli zajít si do restaurace na skleničku vína. Po několika sklenkách začal pan Kalina manželce vyčítat, že mu je nevěrná. Ta se bránila a řekla mu, ať už nepije, protože je hádavý, žárlivý a bezdůvodně ji obviňuje z nevěry. Kalina nevydržel a manželku fyzicky napadl – několikrát ji uhodil pěstí do obličeje a vulgárně jí nadával. Paní Kalinové se zastal místní umělec – zpěvák Maxmilián, který pana Kalinu velmi rychle a jednoduše od manželky oddělil. Pokořený Kalina si při odchodu z restaurace neodpustil hrubé poznámky na Maxmiliánovu adresu. Vysportovaný zpěvák si to ale nenechal líbit a Kalinu dostihl. Uštědřil mu dvě rány pěstí do obličeje. Kalina padl na zem, a tam dostal ještě pár kopanců do obličeje se slovy: „Ženské bít nebudeš, i když je to tvá manželka“. Kalina skončil v nemocnici se zlomenou čelistí, zlomeným nosem a těžkým otřesem mozku.

Paní Kalinová navštívila svého právníka s dotazem, jestli hrozí zpěvákovi trestní stíhání, když se jí zastal, aby jí manžel dál neubližoval. Podle názoru Kalinové jednal v nutné obraně. Advokát měl ale jiný názor:

V případě jednání pana Maxmiliána se nejednalo o nutnou obranu, neboť v okamžiku, kdy pan Kalina bil paní Kalinovou, pan Maxmilián zasáhl způsobem tak, že nedošlo k žádnému fyzickému útoku. Podstatné je, že v tomto okamžiku pan Kalina svého útoku zanechal a odcházel z restaurace. Teprve po slovech pana Kaliny na adresu zpěváka, doběhl Maxmilián Kalinu a udeřil ho pěstí do obličeje a následně ho ještě několikrát kopl. Toto

¹⁰ Časopis Státní zastupitelství: *Nutná obrana v současném pojetí*. Praha: LexisNexis CZ, 2008. ISSN 1801-6006

jednání není možno chápat jako nutnou obranu, neboť trestní zákoník v ustanovení § 29 stanoví, že obrana předpokládá odražení útoku přímo hrozícího nebo trvajících na zájem chráněný zákonem. V daném případě již od pana Kaliny žádný útok nehrozil, ani netrval, a proto nebyl žádný důvod pro fyzické napadení. Za nutnou obranu by mohlo být považováno pouze jednání, kdyby Maxmilián zasáhl v okamžiku, kdy pan Kalina bil pani Kalinovou. Kdyby Kalina svého jednání zanechal a přitom by mu bylo ublíženo na zdraví, zákon by stanovil, že byť došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví, není takové jednání trestným činem.¹¹

Černý říká, že pojem hrozící útok umožňuje i preventivní obranu. „Jestliže je obránci bezprostředně zřejmé, že se schyluje k útoku, například, že se útočník již napřahuje, nebo hrozí slovně tak, že to vzbuzuje důvodnou obavu bezprostředního útoku, je na místě použití preventivní obrany.“¹²

Roman K. po vstupu do restaurace zpozoroval, že jeho známého fyzicky napadl podnapilý host. Zastal se známého slovně. Podnapilý host přestal v útoku. Poté uchopil Romana K. za klop kabátu a napřáhl se k úderu. Roman K., aby úderu předešel, podnapilého několikrát udeřil do obličeje. Způsobil mu zranění s dobou léčení osmi dnů.

Podle soudu Roman K. jednal v mezích nutné obrany. Jde o případ tzv. „pomoci v obraně.“¹³

2.2.2. Obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená

Pokus o legislativní rozšíření hranic nutné obrany byl zaznamenán v roce 1995. Skupina poslanců vedená T. Svobodou navrhla, aby ustanovení o nutné obraně bylo rozšířeno o větu: o nutnou obranu jde vždy, je-li vážně ohroženo zdraví nebo život. Návrh taky vypouští slovo „přímo“ (hrozící útok).

V odůvodnění návrhu se pak upřesňuje, že obránci má být umožněno bránit se jakkoliv, použitím jakéhokoliv prostředku. Podle navrhovatelů poslední novela paragrafu o nutné obraně sice částečně přispěla k větší ochraně osob jednajících v nutné obraně, ale stále

¹¹ Dostupné z www: < <http://www.kausta.cz/cz/nutna-obrana>>, [online], [cit. 2014-02-24].

¹² Časopis Státní zastupitelství: *Nutná obrana v současném pojetí*. Praha: LexisNexis CZ, 2008. ISSN 1801-6006

¹³ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2006. 114 s. ISBN 80-86920-10-0, str. 48

je toto ustanovení vykládáno ke škodě obránce. A to má za důsledek, že se slušní občané obávají zasahovat při své obraně (nebo obraně spoluobčanů), což napomáhá k „vzrůstající smělosti pachatelů násilné trestné činnosti.“¹⁴

Poslanecký návrh vychází ze dvou principů:

- z principu práva na sebeobranu, zejména z práva účinně bránit život a zdraví, které lze odvodit z Listiny základních práv a svobod
- z principu odpovědnosti útočnicka – riziko nutné obrany musí nést ten, kdo situaci nutné obrany zavinil – tedy útočnick

„Účelem návrhu je především přispět k větší ochraně obránce, což by přispělo větší ochotě občanů bránit nejen sebe, ale i druhé a v konečném důsledku i ke snížení násilné kriminality vůbec.“¹⁵

V odůvodnění se dále píše, že slovní spojení „přímo hrozící útok“ se chápe nesprávně ve smyslu časové bezprostřednosti útoku. K úspěšné obraně je nutné předvídat jednání útočnicka, a tedy reagovat už na samotnou hrozbu útoku, což podle jejich názoru, návrh umožňuje.¹⁶

Vláda na svém zasedání 13. září 1995 tento návrh projednala a zamítla jej z těchto důvodů:

- vypuštěním slova „přímo“ by došlo k narušení vyváženosti nutné obrany, a mohlo by to vést k jejímu zneužívání ze strany obránce. Nutná obrana nemůže být bezbřehá, ale musí být i v širokých hranicích omezena, aby byly vyloučeny případy, kdy spravedlnost bude brána do vlastních rukou.
- z navrhovaného znění *je-li vážně ohroženo zdraví nebo život*, podle usnesení není zřejmé, podle jakých kritérií bude obránce posuzovat, zda útočnickova hrozba je takové intenzity, že může vážně ohrozit zdraví nebo život. „Pro obránce by to znamenalo povinnost neustále v průběhu útoku hodnotit, kdy ještě musí dodržovat omezující

¹⁴ Dostupné z www: < http://psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t189400.htm#_h >, [online], [cit. 2014-02-24].

¹⁵ Dostupné z www: < http://psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t189400.htm#_h >, [online], [cit. 2014-02-24].

¹⁶ Dostupné z www: < http://psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t189400.htm#_h >, [online], [cit. 2014-02-24].

podmínky a kdy, pokud dojde k závěru, že zdraví nebo život jsou vážně ohroženy, se může neomezeně bránit. Možnost zneužití takto pojaté obrany je zcela evidentní.“¹⁷

V závěru usnesení se konstatuje, že platné ustanovení paragrafu o nutné obraně je plně vyhovující a vyvážené. Na jedné straně poskytuje dostatek prostoru pro efektivní obranu, na druhé obsahuje dostatek záruk proti zneužívání nutné obrany k páčání trestné činnosti.¹⁸

Dva návrhy na změnu zákona týkající se nutné obrany představil i současný šéf sněmovního výboru pro obranu David Kádner.

První návrh pochází od Johna Bocka ze spolku Šalomoun. („Tento spolek je zaměřený na podporu nezávislé justice v Česku. Jeho členové se dlouhodobě angažují ve prospěch jednotlivých účastníků soudních řízení, pokud dojdou k názoru, že konkrétní soudní řízení bylo vedeno neférovým způsobem. Usilují o zvyšování kompetence soudců a dalších pracovníků justice.“)¹⁹ Podle Bocka musí nést následky vždy útočník, protože je to on, kdo zasáhl do cizích práv. Návrh spolku se inspiroje obdobnými normami v zahraničí, například v Rakousku. Bock navrhuje, aby za nutnou obranu bylo považováno jednání člověka „v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeném útokem, nebo bránil-li by soukromí svého obydlí nebo jeho příslušenství.“²⁰

Druhý návrh připravil advokát a bývalý soudce trestního řízení Ivan Solil. Vychází z toho, že lidé doma nejsou tak ostražití, a proto si lidské obydlí zaslouží vyšší ochranu. Novela by posílila postavení napadeného, pokud by útočník do domu vnikl násilím, s hrozbou násilí, nebo by překonal překážky, které brání vniknutí.²¹

Zda tyto návrhy budou úspěšné, nebo skončí „pod stolem“ jako ten z roku 1995, ukáže až čas. Je však důležité, že o institutu nutné obrany se stále diskutuje, protože praxe ukazuje, že policie, státní zástupci a soudci nejsou v rozhodování jednotní.

¹⁷Dostupné z [www:<http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2A669F602684EDB1C12571B6006B0D4C>](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2A669F602684EDB1C12571B6006B0D4C), [online], [cit. 2014-02-24].

¹⁸Dostupné z [www:<http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2A669F602684EDB1C12571B6006B0D4C>](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2A669F602684EDB1C12571B6006B0D4C), [online], [cit. 2014-02-24].

¹⁹ Dostupné z [www: <http://ejjustice.cz/spolek-salamoun>](http://ejjustice.cz/spolek-salamoun), [online], [cit. 2014-02-24].

²⁰ Dostupné z [www: <http://zpravy.idnes.cz/david-kadner-poradal-seminar-o-nutne-obrane-fkd-domaci.aspx?c=A140113_144255_domaci_cen>](http://zpravy.idnes.cz/david-kadner-poradal-seminar-o-nutne-obrane-fkd-domaci.aspx?c=A140113_144255_domaci_cen), [online], [cit. 2014-02-24].

²¹ Dostupné z [www: <http://zpravy.idnes.cz/david-kadner-poradal-seminar-o-nutne-obrane-fkd-domaci.aspx?c=A140113_144255_domaci_cen>](http://zpravy.idnes.cz/david-kadner-poradal-seminar-o-nutne-obrane-fkd-domaci.aspx?c=A140113_144255_domaci_cen), [online], [cit. 2014-02-24].

O tom, jak rozporuplně dokáží rozhodovat soudy, svědčí následující příběh:

V lednu 2009 se před hotelem v Olomouci nepohodli dva taxikáři. Taxikáře Pavla Plisku, který přijížděl na stanoviště, napadl spolumajitel konkurenční firmy. Pliska na muže vytáhl nůž, a jedna z ran byla smrtelná. U soudu se hájil tím, že jednal jen v sebeobraně. Soudce se však k této verzi nepřiklonil: „Tělesně byli oba muži stejné výšky a tehdy i stejné váhy. Obžalovaný neměl důvod mít panickou obavu o svůj život. Neznamená to, že by si musel nechat všechno líbit, ale je otázka, jak se proti takovému útoku bránit. V tomto případě se jedná o překročení mezí nutné obrany, tedy záležitost hraniční. Soud toto zohlednil a uložil trest pod dolní hranicí sazby deseti let.“ V listopadu 2009 olomoucký krajský soud poslal Plisku na osm let do vězení. Ten se na místě odvolal.²²

V únoru 2010 Vrchní soud v Olomouci Pavla Plisku osvobodil. Soud zrušil obžalobu v celém rozsahu s tím, že Pliska použil nutnou obranu a jeho jednání tedy není trestný čin. Podle předsedy senátu Václava Čapky „to byla jednoznačně nutná obrana, která nebyla zcela nepřiměřená.“ Konstatoval, že k účinnosti obrany je zapotřebí, aby byla vždy intenzivnější než útok.

Pavel Pliska strávil ve vazbě třináct měsíců a jeho obhájce zvažuje, že zažádá o odškodné.²³

Vrátím se ke druhé podmínce nutné obrany. Nutná obrana je vyloučena, byla-li zcela zjevně nepřiměřená útoku. Přiměřenost útoku lze hodnotit buď subjektivně tedy z pohledu samotného obránce, jak se jevila jemu v okamžiku útoku a obrany, nebo objektivně, tj. z hlediska všech občanů, popř. podle určitého úsudku průměrného občana. Základem obou těchto pojetí je však objektivní zjištění skutkového stavu na základě požadavku zásady materiální pravdy, tedy zda objektivně byly skutečně dány všechny podmínky nutné obrany. Soud pak zjišťuje, zda tyto skutkové okolnosti vyloží z objektivního hlediska, nebo zda přihlédne k subjektivnímu hledisku a hodnocení těchto okolností ze strany obránce.²⁴

²² Dostupné z [www: <http://www.denik.cz/regiony/taxikar-dostal-osm-let-za-vrazdu-konkurenta.html >](http://www.denik.cz/regiony/taxikar-dostal-osm-let-za-vrazdu-konkurenta.html), [online], [cit. 2014-02-24].

²³ Dostupné z [www: <http://www.denik.cz/regiony/vrchni-soud-zrusil-20100217.html >](http://www.denik.cz/regiony/vrchni-soud-zrusil-20100217.html), [online], [cit. 2014-02-24].

²⁴ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5, str. 155

Novotný se přiklání k názoru, že orgány činné v trestním řízení, by neměly při posuzování přiměřenosti nutné obrany vycházet výhradně z „objektivního hlediska“, ale měly by se zabývat především „subjektivním hlediskem“, tedy vycházet z úsudku napadeného s přihlédnutím k jeho psychickému stavu vyvolaného útokem. Pojem „zcela zjevně“ je nezbytné posuzovat podle toho, jak se podmínky jevily napadenému. Zcela zjevné je to, co je očividné a nepochybné a proto musí jít o hrubý nepoměr. Obránce však nemusí při své obraně používat stejné prostředky jako útočník. Obránce si většinou nemůže prostředky ke své obraně vybírat. Nejspíš použije ty, které má po ruce. Záleží ovšem, jakým způsobem předmět použije.²⁵

Kuchta tvrdí, že není správné subjektivní pojetí absolutizovat, protože by mohlo dojít k omluvení závažných chyb obránce, jeho zcela chybnému hodnocení situace, založené např. na trestuhodné nepozornosti. „Nelze tedy zaujmout zcela subjektivistický přístup, založený jen na představách bránící se osoby a vždy je třeba celou situaci hodnotit komplexně a v celém jejím vývoji v konkrétním čase a místě.“²⁶

Přikláníme se k názoru, že nutná obrana, aby vůbec měla smysl, musí útok odvrátit. Pokud by nebyla přípustná obrana, která skutečně může útok odvrátit, neměla by vůbec smysl, neboť by nemohla prospět ochraně ohrožených zájmů a právě naopak by takové méně intenzivní jednání mohlo dodatečně poškodit samotného obránce např. tím, že by mohlo útočníka ještě více rozzuřit a jeho útok zintenzivnit.²⁷

Především v dřívější době převládal podle Novotného názor, že u osob fyzicky stejně zdatných je vždy použití nože proti neozbrojenému pachateli, který útočí jenom rukama nebo pěstmi, obranou zřejmě nepřiměřenou. „V této souvislosti je třeba si znovu uvědomit, že obrana, aby bezpečně odvrátila útok či zabránila v jeho pokračování, musí být nepřiměřená způsobu útoku, může být zcela nepřiměřená, ale nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“²⁸

²⁵ NOVOTNÝ, František. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein & Goldstein, 1997. 329 s. ISBN 80-86094-23-5, str. 229

²⁶ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5, str. 157

²⁷ KUČHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5, str. 152

²⁸ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2006. 114 s. ISBN 80-86920-10-0, str. 46

Novotný si stojí za názorem, že nepůjde o vybočení z mezí nutné obrany, pokud napadený při odvrácení útoku, který ohrožuje jeho život, resp. z něhož mu hrozí těžká újma na zdraví, útočníka usmrtí. Skutečnost, že si obránce připraví na odražení útoku zbraň, nevylučuje závěr, že jde o nutnou obranu.

Tuto tezi potvrzuje i případ z ledna 2014. Majitel rodinného domku v pražských Čimicích nachytil dva zloděje v garáži. Když si všiml vypáčených zámků od branky, vrátil se domů pro svou legálně drženou zbraň. Muž byl jedním ze zlodějů napaden, při potyčce došlo k náhodnému výstřelu a střela zasáhla pachatele do hlavy. Ten byl převezen s vážným poraněním do nemocnice a podle prvotních policejních informací vše nasvědčuje tomu, že majitel jednal v mezích nutné obrany.²⁹

Rozhodnutí soudu 14/1999 dokonce říká, že v závislosti na konkrétních okolnostech případu není vyloučeno posoudit jako stav nutné obrany jednání osoby, která reaguje na fyzický útok neozbrojeného pachatele opakovaným použitím střelné zbraně, přičemž dojde k usmrcení pachatele.³⁰

V podobném duchu jsou i tato rozhodnutí Nejvyššího soudu, která jsou v chápání institutu nutné obrany průlomová:

- Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraň, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou útoku (R 47/1995 Sb. rozh. Tr.). Přiměřenost obrany je zapotřebí posoudit se zřetelem na všechny okolnosti případu.
- Na vybočení mezí nelze usoudit jen z toho, že napadený se bránil zbraní proti neozbrojenému útočníkovi (R 47/1995 Sb. rozh.tr.).
- Na vybočení mezí nutné obrany nelze usuzovat jen z toho, že napadený zranil útočníka a popř. jej usmrtil, přičemž sám žádné zranění neutrpěl, jestliže taková

²⁹ Dostupné z www: < http://praha.idnes.cz/muz-v-cimicich-postrelil-zlodeje-d4n-/praha-zpravy.aspx?c=A140117_133125_praha-zpravy_bur>, [online], [cit. 2014-02-24].

³⁰ ŠÁMAL, Pavel, *Trestní zákon: komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7, str. 131

obrana nebyla zjevně nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku (R 25/76 Sb. rozh.tr.).³¹

2.3. Vybočení z mezí nutné obrany

O vybočení z mezí nutné obrany (exces) podle našeho zákona jde tehdy, jestliže některé její podmínky byly – stav byl nutné obraně blízký, ale nebyly splněny ve všech směrech. Teorie i praxe rozlišuje:

- a) exces intenzivní – jde o exces co do míry obranného zákroku, tedy obrana nebyla zcela zjevně přiměřená způsobu útoku, přičemž může jít o nepoměr v intenzitě nebo ve způsobené škodě;
- b) exces extenzivní – jde o exces co do doby zákroku, protože obrana nebyla provedena v době, kdy útok přímo hrozil nebo trval, přičemž může jít o provedení obrany v době, kdy útok skončil, anebo byla obrana předčasná.

Vybočení z mezí nutné obrany vyžaduje vědomí pachatele nebo alespoň možnost uvědomit si, že překračuje meze nutné obrany.

V případě, že nejsou zcela splněny podmínky nutné obrany, je třeba čin posuzovat podle obecných zásad, především taky z hlediska jeho subjektivních znaků, neboť může jít o *čin z nedbalosti* (obránce nepředpokládal, že pachatele – útočníka zabije, nebo si neuvědomil, že útok již skončil, ač to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl), nebo o *čin úmyslný* (obránce úmyslně pokračuje ve fyzickém ubližování útočníkovi ze msty i v době, kdy již útok skončil).

Závěrem je třeba dodat, že jestli „obránce“ spáchal trestný čin při odvracení útoku, aniž by byly zcela splněny podmínky nutné obrany, jde o polehčující okolnost podle § 41 písm. g tr. zákoníku, ke které soud přihlédne při eventuální výměře trestu.³²

§41 Polehčující okolnosti

³¹ KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5, str. 145

³² NOVOTNÝ, František. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein & Goldstein, 1997. 329 s. ISBN 80-86094-23-5, str. 230

Soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel:

- spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost.³³

Tato polehčující okolnost se netýká putativní (domnělé) obrany a domnělého nebezpečí, protože pak by nešlo o čin spáchaný při odvracení útoku nebo nebezpečí a tyto zdroje pachatelova ohrožení by chyběly. To by ovšem nevylučovalo použití polehčujících okolností podle § 41 písm. b) nebo d). tr. zákoníku.

b) spáchal trestný čin v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností

d) spáchal trestný čin pod vlivem hrozby nebo nátlaku.³⁴

V úvahu dále přichází mimořádné snížení trestu odnětí svobodu podle § 58 odst. 6 tr. zák., případně i upuštění od potrestání podle § 46 tr. zák.³⁵

2.4. Příklady z praxe

Tuto kapitolu ukončím skutečnými příběhy, které spojuje linie potyčky - vážné poranění nebo zabití partnera - soud. Ve všech případech se ženy hájí tím, že jednaly v sebeobraně. Více případů, které mají přímou souvislost mezi domácím násilím a nutnou obranou, se mi z volně dostupných internetových zdrojů nepodařilo získat.

V červenci roku 2009 poslal soud na 11 let do vězení Albínu Lackovou. Uznal jí vinnou z vraždy jejího druha. Podle rozsudku ho žena bodla nožem do hrudníku. Zraněný na místě zemřel. Lacková se přiznala, že muže pobodala. Policii řekla, že ji muž terorizoval, mlátil a „byl každý den v lihu“. „Bodla jsem ho zlehka nožem. Myslela jsem si, že jsem ho jen tak řízla. Nechtěla jsem ho vážně zranit,“ tvrdila Lacková soudu. Podle svědků nebylo soužití v jejich domácnosti idylické. Oba denně požívali alkohol. Bratr Lackové uvedl, že muž jeho sestru bil. Další svědek naopak řekl, že svého přítele mlátila Lacková. Předseda

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s. 978-80-87212-22-6, str. 63

³⁴ ŠÁMAL, Pavel, *Trestní zákon: komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7, str. 280

³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s. 978-80-87212-22-6, str. 49

Senátu výšku trestu odůvodnil takto: „Obžalovaná nejednala za situace, která by se vymykala normě, v níž léta žila. *Situace se přitom ani zdaleka neblížila nutné obraně.* Poškozený ležel na posteli, zatímco paní Lacková si šla pro nůž. Trest postihuje nebezpečnost jednání i její osobu včetně toho, že již v minulosti měla problémy se zákonem.“³⁶

V červenci roku 2010 uložil soud 10 let vězení Michaele Palivcové za pokus vraždy přítele. Po předchozí hádce na svého druha vzala nůž a sedmkrát ho bodla do hrudníku. Pak mu sama přivolala záchranku a díky lékařské péči muž útok přežil. Palivcová se před soudem obhajovala tím, že jednala v nutné obraně. „Nechtěla jsem ho zabít, bylo to v sebeobraně. Jak jsem byla opilá, tak jsem to přehnal.“ Podle jejích slov byl přítel agresivní a opilý. Soud ale tuto její obhajobu vyvrátil, protože podle znaleckých posudků při útoku klečela a bodala do ležící oběti. Právní zástupce obžalované požadoval, aby soud zmírnil trest pod zákonnou trestní sazbu (10 až 15 let vězení) anebo čin překvalifikoval na ublížení na zdraví. Soudce však vyhověl obžalobě jen částečně – trest shledal nepřiměřeným, ale nenašel důvod pro jeho mimořádné snížení. Odvolací soud tedy snížil trest z původních 11 let na deset. Palivcové přitížil fakt, že ani před činem nevedla řádný život. Je matkou tří dětí a ani o jedno se nestará.³⁷

V prosinci roku 2012 poslal soud na 4 roky do vězení taky Nikolu Šebkovou za agresivní útoky. Nejdřív v třebíčském nonstopu rozbila o hlavu muže půllitr a křičela, že mu vymlátí mozek z hlavy. A o tři měsíce později po předchozí hádce bodla svého přítele kuchyňským nožem. Podle znalců šlo o šťastnou náhodu, že mu neporanila ledvinu nebo střevo. U soudu se Šebková bránila, že jí přítel fyzicky i slovně napadal. Ten to ani nepopíral a přiznal, že k ní byl občas vulgární. Žena se hájila tím, že se cítila ohrožená, ale příteli prý ublížit nechtěla. „Chtěla jsem ho jen píchnout špičkou, aby už ta hádka skončila.“, řekla u soudu Šebková. Obhájce Šebkové navrhl soudu, aby případ překvalifikoval na přečin ublížení na zdraví a přistoupil k mimořádnému snížení trestu. Státní zástupce však ve své

³⁶ Dostupné z [www](http://www.agresorka.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=29):

<http://www.agresorka.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=29>, [online], [cit. 2013-12-16]

³⁷ Dostupné z [www](http://www.regiony24.cz/13-99298-pred-prazskym-vrchnim-soudem-se-bude-zodpovidat-z-pokusu-o-vrazdu-pritele-petadvacetileta-zena): <<http://www.regiony24.cz/13-99298-pred-prazskym-vrchnim-soudem-se-bude-zodpovidat-z-pokusu-o-vrazdu-pritele-petadvacetileta-zena>>, [online], [cit. 2013-12-16]

závěrečné řeči upozornil, že žena bodla svého přítele velkou silou, a ve chvíli, kdy už od ní odcházel, *tudíž se nemůže hájit tím, že jednala v nutné obraně.*³⁸

Z těchto případů se dají vyvodit dva závěry:

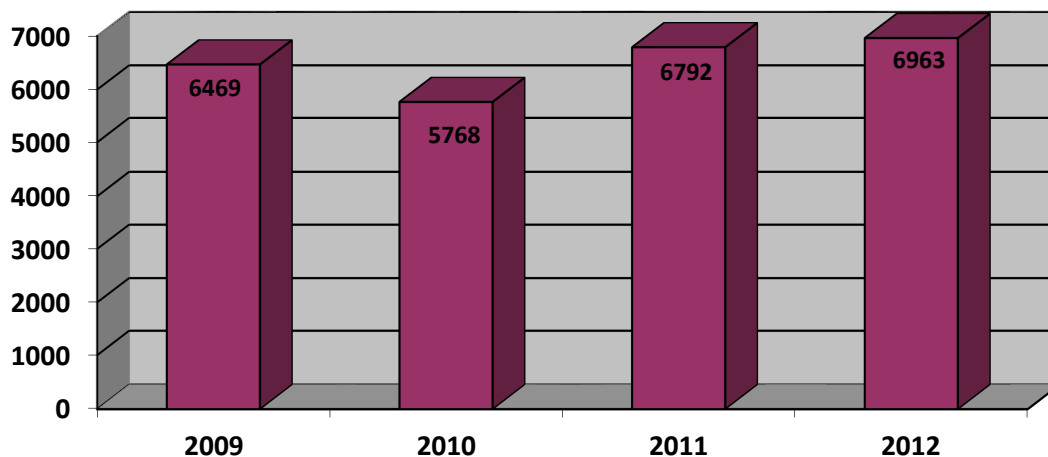
Domácí násilí nedělá jedna facka. Aby domácí násilí bylo skutečně domácím násilím, musí splňovat jisté znaky. Musí být jasné a nezpochybnitelné, kdo je tyran a kdo oběť. (Znakům domácího násilí se budeme věnovat v další kapitole). V těchto případech se jedná o domácí potyčky mezi partnery a důležitou roli hraje alkohol. Jestliže dvě osoby útočí na svou tělesnou integritu, nejedná se o nutnou obranu. Dle soudního rozhodnutí 165/1949 nejde o oprávněnou nutnou obranu, jestliže došlo k poranění při vzájemné potyčce, ve které se obě strany napadaly.³⁹

³⁸ Dostupné z www: <<http://www.denik.cz/kraj-vysocina/zena-bodla-pritele-kuchynskym-nozem-on-ji-stale-miluje-20121205.html>>,[online], [cit. 2013-12-16]

³⁹ ŠÁMAL, Pavel, *Trestní zákon: komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7, str. 129

3. Domácí násilí

Počet sepsaných úředních záznamů se znaky domácího násilí (ČR)

Zdroj: Statistika Policie České republiky

3.1. Případ Kamily Velikovské

„Třeba mě manžel ve dvě hodiny v noci skopal z postele a doslova chtěl, ať se postavím do pozoru, salutuji a pozpátku zpívám rakouskou hymnu. A já ani nevím, jak rakouská hymna zní dopředu.“⁴⁰

Kamila Velikovská v květnu roku 2005 zabila svého manžela Pavla dvěma ranami z pistole do pravého spánku. Dvacet let týral ji i jejich děti. Kopal ji, mlátil, mučil hlady. První facku dostala ještě před svatbou v třetím měsíci těhotenství. Podle Velikovské byla vražda nešťastnou nehodou, nikdy však nedokázala vysvětlit druhý výstřel. Při rozhodování o vině a trestu jí navíc přitížilo chování po činu. Místo policie zavolala souseda, který jí pomohl s likvidací těla. Všechny důkazy z místa činu zničili – vytrhali parkety, oblečení spálili. Poté oslovili dva bezdomovce, kteří měli za láhev alkoholu tělo někde zakopat. Ti nechali tělo ležet na kárce v lese, kde ho ve značném stadiu rozkladu našel náhodný kolemjdoucí. Zmizení

⁴⁰ Dostupné z [www: <http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-/domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad>](http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-/domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad), [online], [cit. 2013-10-02]

Velikovského nahlásili až kolegové z práce. Kamila tvrdila, že manžel odcestoval na služební cestu do Německa. Ke svému činu se následně přiznala.

Původně jí Krajský soud v Brně poslal za mříže na osm let. Proti tomuto trestu se Veliková odvolala k vyšší instanci. Vrchní soud v Olomouci teorii o nešťastné náhodě vyloučil a trest navýšil o dva roky. Veliková požádala o milost prezidenta republiky, ten ji zamítl. Do kauzy zasáhl taky Nejvyšší soud, podle kterého byl rozsudek příliš přísný. Vrchní soud následně sazbu snížil na sedm let. Při rozhodování bral zřetel právě na to, že byla obětí domácího násilí. Veliková v roce 2008 nastoupila do vězení. Na svobodu jí pustili po půlce trestu.

Příběh Kamily Velikové rozdělil společnost – jak laickou tak i odbornou. Psycholožky posoudily její život s manželem jako extrémní případ týrání. U Velikové se podle nich projevil syndrom týrané ženy: „Je v mých očích i obětí. Muž jí bil, zavíral doma. Vytrpěla si s ním dvacet let, nakonec jí vyhrožoval, že dvě dcery nechá přejet autem a ona přijede k rozvodu na vozíku,“ řekla psycholožka Marcela Landová Šindelářová pro iDnes.⁴¹ Také psycholožka Ludmila Čírtková uvedla: „Je zřejmé, že obžalovaná trpí syndromem týrané ženy, a že situace v jejím manželství byla kritická.“⁴² Dokonce i Nejvyšší soud v Brně konstatoval: „Podle senátu byla Kamila Veliková typickou obětí domácího násilí a svou situaci mohla považovat za bezvýchodnou.“⁴³

Jiný pohled na případ mají policisté. Kriminalista Miloslav Jedlička říká: „Trest smrti jsme u nás zrušili. Ani oběť domácího násilí přece nemůže problémy řešit stylem: sežeň si zbraň a zastřel svého tyrana.“⁴⁴ A k tomuto názoru se ve svém díle přiklání i Novotný, který konstatuje, že útočník si sice nezaslouží zvláštní ohledy, ale pokud k odražení útoku stačí pachatele pouze zranit, nemá ho obránce usmrtit. Na základě principů humanismu je nutné i v rámci obrany šetřit život útočníka.⁴⁵

⁴¹ Dostupné z www: <http://zpravy.idnes.cz/zena-ktera-zastrelila-manzela-tyrana-je-na-svobode-po-pulce-trestu-10h-/krimi.aspx?c=A110820_1637891_zlin-zpravy_zep>,[online], [cit. 2013-10-02]

⁴² Dostupné z www: <http://www.denik.cz/z_domova/soud_velikovska20080109.html>,[online], [cit. 2013-10-02]

⁴³ Dostupné z www: <http://slovacky.denik.cz/cerna_kronika/kamila-velikovska-vrazda-manze.html>,[online], [cit. 2013-10-02]

⁴⁴ Dostupné z www: <http://zpravy.idnes.cz/zena-ktera-zastrelila-manzela-tyrana-je-na-svobode-po-pulce-trestu-10h-/krimi.aspx?c=A110820_1637891_zlin-zpravy_zep>,[online], [cit. 2013-10-02]

⁴⁵ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2006. 114 s. ISBN 80-86920-10-0, str. 46

Sama Velikovská se k činu vyjádřila takto: „Lituji toho, ale smrt manžela pro mě byla po dvaceti letech vysvobozením.“⁴⁶

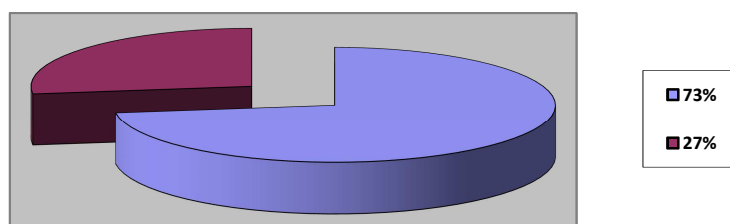
Kamila Velikovská ve vězení napsala knihu Svobodná, i když za mřížemi, kde vylíčila svůj partnerský život. V další části mé práce budu popisovat formy domácího násilí. A aby měl čtenář jasnější představu, co všechno dokáže „vymyslet“ tyran, k teoretickým definicím připojím vzpomínky a zážitky Kamily Velikovské, které popisuje ve výše uvedené knize.

3.2. Definice domácího násilí

Přesná definice pojmu „domácí násilí“ neexistuje ani z hlediska psychologického, ani z hlediska právního. Špatenková ve svém díle *Domácí násilí*, vymezuje pojem násilí v rodině jako: „bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem, resp. členy, popř. jako využívání převahy (nejčastěji fyzické) k vykonávání bezpráví vůči jiné osobě, resp. osobám v rodinném systému.“⁴⁷

V anglickém Merseyside mají zvláštní policejní jednotku pro domácí násilí. Pro ně byla vytvořena tato definice: „Domácí násilí je fyzické, sexuální, mentální, emocionální, psychické anebo ekonomické zneužívání osoby tím, s kým tato osoba má nebo někdy v minulosti měla intimní vztah.“⁴⁸

Vztah mezi ohroženou a násilnou osobou v letech 2008-2012 v okrese České Budějovice

Zdroj: Intervenční centrum

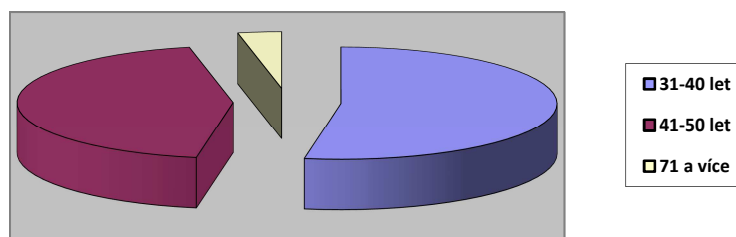
⁴⁶ Dostupné z www: <http://zpravy.idnes.cz/zena-ktera-zastrelila-manzela-tyrana-je-na-svobode-po-pulce-trestu-10h-/krimi.aspx?c=A110820_1637891_zlin-zpravy_zep>,[online], [cit. 2013-10-02]

⁴⁷ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 23

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Studie: Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. 1.vydání. Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0, str.11

Také údaje z českobudějovického intervenčního centra říkají, že domácí násilí se týká převážně lidí, které spojuje nebo spojoval partnerský vztah. Z grafu vyplývá, že 73% (tj. 242 nahlášených případů) se týkalo partnerů (manželé, druh-družka a rozvedení manželé) a jen 27% (tj. 90 nahlášených případů) byli v jiném vztahu (rodič-dítě, vnuk-prarodič nebo sourozenci).⁴⁹

Věk ohrožených osob v letech 2008-2012 v okrese České Budějovice

Graf ukazuje, že většina obětí spadá do produktivního věku – nejvíce ohrožených lidí je mezi 31.-50. rokem života.

Podle vedoucí Intervenčního Centra v Českých Budějovicích Dany Bedlánové je partnerské násilí mezi seniory méně časté, ale ne úplně výjimečné. Bedlánová vidí dva důvody: buď manželství nikdy nefungovalo a ve stáří dochází k eskalaci problémů, nebo jeden z manželů onemocní psychózou. „A i když to manželství bylo pěkné, duševní nemoc udělá z dědečka despota, který pak babičce nadává, je na ni ošklivý a hrubý. A babka neví jak dál,“ říká Bedlánová. Podle ní je práce se seniory velmi komplikovaná, protože na stará kolena už nechtějí nic měnit.⁵⁰

Mediálně nejznámější je příběh třiasmdesátileté Jiřiny Petřekové, která po 50. letech týrání bodla svého manžela nožem do břicha. Při hádce mu zasadila dalších 21 ran. Muž zemřel. U soudu se hájila tím, že jednala v nutné sebeobraně a že svého manžela zabít nechtěla.

Státní zástupkyně navrhla snížení nepodmíněného trestu, byla ale přesvědčená, že seniorka spáchala vraždu. Obhájce požadoval překvalifikování z trestného činu vraždy na

⁴⁹ BEDLÁNOVÁ, Dana. Intervenční centrum České Budějovice, Kanovnická 11, České Budějovice. Osobní komunikace.

⁵⁰ Tamtéž

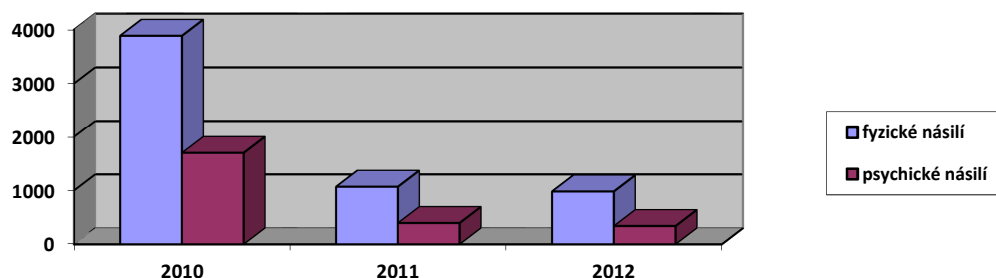
zabití. Senát Krajského soudu v Olomouci se nakonec ztotožnil s návrhem obhájce a dospěl k názoru, že se jednalo „pouze“ o zabití. Tuto právní kvalifikaci je možné využít v případě, kdy k zabití dojde v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. „Znalci potvrdili, že seniorka trpí syndromem týrané ženy, psychické týrání dosahovalo až mimořádné úrovně. Na druhou stranu se ale při osudné hádce z její strany nejednalo o nutnou sebeobranu. Útočila na manžela nožem, i když se jí už jen bránil a dál ji nenapadal,“ doplnil k rozsudku předseda senátu.

Paní Petřeková nebyla nikdy trestána, byla bezúhonná, a proto od soudu nakonec odešla jenom s podmíněným trestem ⁵¹

3.3. Formy domácího násilí

Následující graf vychází z policejních statistik a je z něj zřejmé, že nejvíce používanou formou násilí je násilí fyzické. Podle vedoucí Intervenčního centra Bedlánové to však nelze takhle jednoznačně říct. Podle ní se jednotlivé podoby násilí navzájem prolínají. Na začátku je většinou násilí psychické, které pak eskaluje do násilí fyzického, ekonomického a sociálního.

Použité násilí vůči ohrožené osobě ČR

Zdroj: Statistika Policie České republiky

3.3.1. Fyzické násilí

Podle Špatenkové je fyzické násilí nejzjevnější a nejhrubší formou domácího násilí, kdy jedinec používá fyzickou sílu k zastrašení, poškození nebo ohrožení jiné osoby. Fyzické

⁵¹ Dostupné z [www:<http://tn.nova.cz/zpravy/cernakronika/manzela-bodnula-jednadvacetkrat-ale-do-vezeni-stejne-nejde-jakto.html>](http://tn.nova.cz/zpravy/cernakronika/manzela-bodnula-jednadvacetkrat-ale-do-vezeni-stejne-nejde-jakto.html), [online], [cit. 2013-10-02]

násilí zahrnuje širokou škálu chování, které má za cíl ublížit, zastrašit, přivodit bolest, zranění a fyzické utrpení.⁵²

*Tentokrát to nebyla ruka, ale noha, která se vymrštila směrem k mému obličejí. Hlava mi trhla vzad a já pocítila v ústech teplo. Jazykem jsem si přejela po zubech. Vydržely, ale z úst mi začala téct krev...Krvácení nešlo zastavit.*⁵³

*Tu noc mě dokonce skopal z postele tak, že k otřesu mozku a podlitinám přibýlo zranění krční páteře a já nosila necelý měsíc slušivý korzet.*⁵⁴

3.3.2. Psychické násilí

Psychické násilí též označované jako psychologické, citové či emocionální vyvolává duševní utrpení, duševní úzkosti, bolesti nebo strasti. Psychické násilí nezanechává žádné viditelné stopy – jako jsou podlitiny, oděrky, popáleniny a proto se obtížně prokazuje. Dopad je ale daleko horší, zejména na sebeúctu, sebezpojetí, sebedůvěru a sebevědomí. Psychické násilí může být:

- **neverbální** – např. záměrné ničení oblíbených věcí
- **verbální** – sem patří slovní napadání, ponižování, urážení, hanlivé oslovování, vyhrožování, bezdůvodné podezírání apod.⁵⁵

*Ty jedna kurvo, tak to děcko máš s ním! A slézáte se, když jsem v práci.*⁵⁶

*Špatně ti zašili kundu, vůbec tě necítím. Nech si to zašít!*⁵⁷

*Manželovi už nestačila pravidelná kontrola kabelky, kapes, mobilního telefonu, přistoupil ke kontrole spodního prádla. Z prádelního koše vytahoval prádlo a přičichával k němu.*⁵⁸

⁵² ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 47

⁵³ VELIKOVSKÁ, Kamila. *Svobodná, i když za mřížemi*. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8, str. 15

⁵⁴ Tamtéž, str. 36

⁵⁵ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 49

⁵⁶ VELIKOVSKÁ, Kamila. *Svobodná, i když za mřížemi*. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8, str. 8

⁵⁷ Tamtéž, str. 36

⁵⁸ Tamtéž, str. 39

*K rozvodu se ani nedostaneš. Po svých. Nechám tě srazit autem a budeš na vozíku. Verunu a Renatu vydědím a nechám je utopit ve vlastních sračkách.*⁵⁹

3.3.3. Ekonomické násilí

Ekonomické násilí představuje další způsob získání moci a kontroly nad ohroženou osobou. Patří sem omezování přístupu k financím, neposkytování peněz na společnou domácnost či děti, absolutní kontrola nad příjmy. Spadá sem také zneužívání věcí druhého, neoprávněné nakládání s majetkem ohrožené osoby – např. zabavení automobilu.⁶⁰

*...navíc tvrdil, že je vlastně všechno jeho. Cokoliv od otce dostaly darem, považoval za věc drženou v jeho vlastnictví.*⁶¹

*Manžel mi vzal klíče od mého vozu a plně jej využíval pouze on. Já nesměla nikam. Ani do města, ani k Renatce...*⁶²

3.3.4. Sociální násilí

Sociální násilí zahrnuje využívání dětí a jiných osob jako prostředku nátlaku, zákaz kontaktů s rodinou a přáteli, eventuálně úplnou izolaci – nemožnost setkávat se s jinými lidmi. Násilník postupně dosáhne absolutní moci nad ohroženou osobou. Prostřednictvím naprosté kontroly monitoruje každý pohyb oběti, chce vědět, kam a s kým jde, co bude dělat, uděluje zákazy a příkazy. Mimo toho se oběť postupně sama stahuje ze sociálních kontaktů. V první fázi je plně zaujata svým partnerem, později odmítá čelit pochybnostem rodiny a přátel, nebo se snaží vyhýbat konfliktním situacím. V poslední etapě rozvinutého domácího násilí pak převládá strach a stud.⁶³

*Od té chvíle mi manžel volal do práce každý den několikrát. Jen tak, pro kontrolu.*⁶⁴
...manžel mou matku hrubě odbyl slovy, ať se stará sama o sebe a pochopitelně vydal

⁵⁹ VELIKOVSKÁ, Kamila. Svobodná, i když za mřížemi. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8, str. 41

⁶⁰ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 50

⁶¹ VELIKOVSKÁ, Kamila. Svobodná, i když za mřížemi. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8, str. 39

⁶² Tamtéž, str. 57

⁶³ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 50

⁶⁴ VELIKOVSKÁ, Kamila. Svobodná, i když za mřížemi. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8, str. 24

*oboustranný zákaz návštěv...dopisy jsme si psát nemohly, protože první, kdo mé dopisy četl, byl můj muž, a pokud v nich bylo něco, co považoval za nevhodné, tak se mi do rukou ani nedostaly.*⁶⁵

*Manžel mi opět znemožňoval práci, chodil se mnou do různých podniků, kde jsem nabízela pojištění a rozšiřoval, že je to nesmysl, že já jsem jen blbá bába, která o tom nic neví...Každou chvíli se ozýval mobilní telefon. Pokud jsem jej nezvedala, „kurvila jsem se“, pokud jsem ho zvedla a řekla, že mám jednání a zavolám později – „kurvila jsem se“, pokud jsem čekala, zda mi manžel sdělí důležitou zprávu, která nevydrží do večera – jako že nám vyhořel dům, zazněl jen dotaz – „ve které posteli se zase kurvíš“.*⁶⁶

3.3.5. Sexuální násilí

Statistika z USA uvádí, že třetina až polovina týraných žen byla minimálně jednou partnerem znásilněna. Dá se předpokládat, že situace v ČR bude podobná. Sexuální násilí můžeme definovat jako „nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu, resp. jako jakoukoli situaci, kdy je jedinec nucen podílet se na nežádoucích, nebezpečných nebo ponižujících sexuálních praktikách. Vynucený sex mezi manželi je také aktem agrese a násilí - rozhodně nejde o plnění tzv. manželských povinností.“⁶⁷ Jak dále Špatenková uvádí, v případě sexuálního násilí se nemusí jednat o uspokojení sexuálních potřeb, právě naopak, může to být nástroj k ponižení, pokoření nebo podrobení druhé osoby.

Ale vzhledem k tomu, že náš sexuální život spíše nefungoval, než fungoval, protože vážně nejsem žena, která k sexuálním hrátkám potřebuje hrubost...

*Tu noc mě znásilnil a já otěhotněla.*⁶⁸

⁶⁵VELIKOVSKÁ, Kamila. Svobodná, i když za mřížemi. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8,, str. 25

⁶⁶ Tamžejž, str. 57

⁶⁷ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 51

⁶⁸VELIKOVSKÁ, Kamila. Svobodná, i když za mřížemi. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8, str. 31

3.4. Znaky domácího násilí

Aby domácí násilí bylo skutečně domácím násilím, musí splňovat určité znaky. To, že se v rodině vyskytne násilný incident, ještě neznamená, že jde o domácí násilí. Jedna facka domácí násilí nedělá.

„Platí empirický poznatek, který byl shrnut do následující lakonické charakteristiky: Domácí násilí vždy eskaluje a nikdy neskončí samo od sebe.“⁶⁹

Podle Čírtkové k charakteristickým znakům domácího násilí patří:

- ***Soukromí jako místo, kde dochází k partnerskému násilí***

Agresor na svou oběť útočí na soukromé půdě – nejčastějším místem činu je společné obydlí, případně jiné ústraní, kam nedosáhne veřejná kontrola. Oběť je vždy izolována od možnosti pomoci zvenčí.

- ***Opakování a postupný nárůst intenzity násilných incidentů***

Domácí násilí začíná menšími útoky na partnera. Oběť je ze začátku zaskočená a má tendenci agresora omlouvat, ten postupně zvyšuje intenzitu svých ataků a zkracuje intervaly.

- ***Specifičnost příčin a kořenů domácího násilí***

Domácí násilí má jiné pohnutky než běžné kriminální násilí. Domácí agresor není kriminálník. Sám se za takového nepokládá, nemá pocit, že by páchal nepravosti. Domácí násilí nic konkrétního neřeší a pachatel nepoužívá agresí k cíli či účelu, který by otevřeně deklaroval.⁷⁰

V brožuře Bílého kruhu bezpečí, tak i v knize Ševčíka a Špatenkové je ještě jeden, podle mého názoru důležitý, znak domácího násilí:

- ***Jasně a nezpochybnitelně rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné***

⁶⁹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4, str. 111

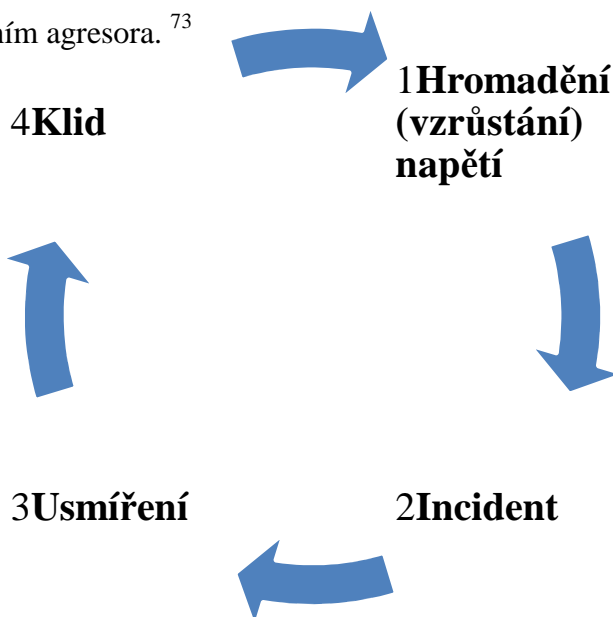
⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forenzní psychologie. Plzeň: Aleš Čeněk, 431 s. ISBN 80-86473-86-4, str.237-238

Podle nich je klíčovým znakem asymetrie ve vztahu, lze jasně rozpoznat, kdo komu ubližuje. Vzájemné napadání, hádky a rvačky, kde se role partnerů střídají, nemožno považovat za domácí násilí.⁷¹

3.5. Cyklus domácího násilí

Cyklus domácího násilí reflektuje fakt, že hodně obětí zůstává v násilném vztahu dlouhá léta a zároveň dává odpověď na otázku, proč oběť nepodá na pachatele trestní oznámení, proč ze vztahu neodejde, případně proč se do vztahu vrací. Jako první cyklus domácího násilí popsala Lenore Walkerová, která vychází ze svých studií týraných žen. Zjistila, že k násilí nedochází permanentně a ochota oběti zůstat ve vztahu je udržována cyklickým střídáním jednotlivých fází, které zahrnují i relativně klidná období.⁷²

Walkerová identifikovala čtyři fáze domácího násilí s různou délkou a časovým intervalem trvání, který se při opakování cyklu zkracuje. Každá fáze se vyznačuje charakteristickým chováním agresora.⁷³

Čtyři fáze cyklu násilí (Walker, 1979)

⁷¹ VITOUŠOVÁ, Petra., VEDRA, Vladimír. *Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. 3. upravené vydání. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2009. 12 str. ISBN 978-80-86284-82-8, str. 3

⁷² MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4, str. 36

⁷³ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 53

- ***Fáze napětí***

V tomto stadiu houstne atmosféra, komunikace mezi partnery začíná být problematická. Agresor je podrážděný, nespokojený, kritický. Násilí má spíše podobu pasivní agrese, ale může se objevit křik a nadávky. Týraná osoba cítí strach a snaží se konfliktu předejít – pokouší se násilníkovi ve všem vyhovět, je úslužná a submisivní. Trápí se výčitkami svědomí, cítí se vinna, že se dostatečně nesnažila a nezamezila vzniku napětí.

- ***Fáze násilí***

Relativně krátká fáze, která může trvat od pár minut až po několik hodin. Je příznačná plným propuknutím násilí. Konflikty mají podobu emocionálního, psychického, ale také fyzického násilí. Násilník se snaží získat moc a kontrolu nad druhým a úplně ho ovládnout. Oběť zažívá pocit strachu, úzkosti, bezmoci a zoufalství. Tato fáze obvykle končí s modřinami, popř. zlomeninami, dokonce ošetřením v nemocnici a k incidentu může být přivolána i policie. Typickým znakem je, že časem dochází ke zhoršení situace, protože násilník zjistí, že jeho chování nemá žádné důsledky a tak se naučí používat násilí jako prostředek kontroly a donucování.

- ***Fáze usmíření, líbánek***

Násilník si uvědomuje, že oběť by mohla chtít ukončit vztah a proto mění strategii – omlouvá se, slibuje, že se to už nikdy víc nestane, ujišťuje, že se změní. V této fázi dává najevo lásku, lítost nad tím, co se stalo. Nebo to alespoň předstírá. Oběť uvěří slibům o zlepšení situace a ve vztahu zůstane. Pokud se však násilníkovi neosvědčí tato taktika, následuje vyhrožování sebevraždou, sebepoškozováním nebo svaluje vinu za výbuch násilí na toho druhého.

- ***Fáze klidu***

V některých teoriích je tato fáze součástí fáze usmíření/líbánky. Je charakteristická relativním klidem. Problémy se pomalu kumulují, až opět přerostou do fáze napětí. Celý cyklus se opakuje tak dlouho, dokud není něčím přerušeno. Může mít nespočet opakování a může trvat různě dlouho – od hodin až po desítky let.⁷⁴

⁷⁴ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 52-55

3.6. Domácí násilí – mýty a předsudky

„Policie u vás doma byla mnohokrát. Řekla jste, že muž dokázal s policisty skvěle manipulovat. Když zazvonili u dveří, s úsměvem jim otevřel a zavolal na vás: Kami, máme hosty, postav na kafe. A oni měli pocit, že se u vás nic tak hrozného neděje. Vy jste se tvářila, že se nic neděje“

„To víte, že ne. Ale oni vždycky řekli, že vidí, že je to už v pořádku. A potom už k nám odmítali jezdit s tím, že nejsou zvědaví na žádné manželské hádky...⁷⁵“

Ačkoli je domácí násilí v České republice vnímáno jako závažný problém, zkušenost odborníků i obětí ukazuje, že společnost je stále ovlivněna předsudky a mýty, které komplikují postavení oběti a naopak pomáhají násilníkovi.

Tyto předsudky brání ženám, aby otevřeně hovořily o tom, co prožívají. Tyto předsudky brání při poskytování účinné pomoci, omlouvají a racionalizují násilné chování pachatele a odvracejí pozornost od skutečného problému. Mezi nejčastější mýty patří:

- *Partnerské násilí je soukromá záležitost, do které by se okolí nemělo míchat*

Násilné činy jsou podle našich zákonů trestné bez zřetele na to, zda se odehrávají doma nebo na veřejnosti. Praxe ukazuje, že účinná pomoc obětem domácího násilí musí přijít zvenčí a vzhledem k důsledkům týrání vyžaduje úzkou spolupráci celé řady institucí.

- *Partnerské násilí se týká jen několika lidí*

Instituce, které se zabývají domácím násilím, se shodují, že se jedná o problém, který není vůbec ojedinělý.⁷⁶ Toto potvrzují opakované výzkumy agentury STEM z roku 2001 a 2006 a výzkum agentury proFem z roku 2012.

Reprezentativní výzkum agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí z roku 2006 potvrdil výsledky z roku 2001. Z něj vyplývá, že osobní zkušenost s domácím násilím má zhruba 14% obyvatel starších 15 let.⁷⁷

⁷⁵ Dostupné z [www:<http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad>](http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad), [online], [cit. 2013-10-02]

⁷⁶ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4, str. 36

⁷⁷ VITOUŠOVÁ, Petra., VEDRA, Vladimír. Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3. upravené vydání. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2009. 12 str. ISBN 978-80-86284-82-8, str. 3

Organizace proFem provedla v roce 2012 vlastní průzkum, ze kterého vyplynulo, že 1,4 milionu, tzv. 40% českých žen zažívá nebo již zažila domácí násilí. Průzkum dále ukazuje, že za rok 2011 bylo oběťmi domácího násilí 11% žen. Po přepočtu na ženskou populaci v České republice to znamená, že oběťmi domácího násilí je ročně přibližně 400 000 žen.⁷⁸

- *K partnerskému násilí dochází jen v nižších společenských vrstvách*

Z odborných studií i životních zkušeností vyplývá, že k partnerskému násilí dochází ve všech společenských vrstvách, bez ohledu na vzdělání, příjmy, bydliště. Dokonce mnoho pachatelů zastává významný společenský post. Partnerské násilí se vyskytuje jak v heterosexuálních, tak i v homosexuálních vztazích.

Příběh brněnské spisovatelky Simony Monyové, kterou v srpnu 2011 ubodal manžel Boris Ingr, potvrzuje, že domácí násilí není problém jenom nižších vrstev. Po její smrti vyšlo najevo, že jí zřejmě týral už před svatbou. Právě k tomuto případu se vyjádřila policejní psychologka Ludmila Čírtková takto: „Většinou platí, že čím vyšší je status rodiny, tím hůře se násilí odhaluje.“⁷⁹

- *Partnerské násilí jsou jen drobné neshody*

Jak už jsem popsal v předcházející kapitole, mezi základní znaky domácího násilí patří dlouhodobé trvání a opakování násilných incidentů. Ty se v pravidelném cyklu střídají s fázemi klidu. Kromě psychického teroru a fyzického násilí zahrnuje i případy, které končí na pohotovosti.

Zveřejněná lékařská zpráva Simony Monyové dosvědčuje, že byla několikrát na pohotovosti. Pro MF Dnes uvedl její bratr: „Už v roce 2002 byla Simona u lékaře se zraněním. Uvedla tam, že ji přítel, s nímž bydlí, opakovaně udeřil do hlavy a pak kopal. Tekla jí krev z nosu a sdělila, že špatně slyší na levé ucho.“⁸⁰ V roce 2006 Monyová u lékaře uvedla, že dostala od manžela pět kopů nohou do obličeje.

⁷⁸Dostupné z [www.<http://www.avonprotidomacimunasili.cz/o-domacim-nasili/domaci-nasili-v-cislech/>](http://www.avonprotidomacimunasili.cz/o-domacim-nasili/domaci-nasili-v-cislech/), [online], [cit. 2013-10-02]

⁷⁹Dostupné z [www.<http://zpravy.idnes.cz/smutny-pribeh-spisovatelky-monyove-mohou-zazit-desetitise-rodin-1gb-/domaci.aspx?c=A110829_202651_domaci_abr>](http://zpravy.idnes.cz/smutny-pribeh-spisovatelky-monyove-mohou-zazit-desetitise-rodin-1gb-/domaci.aspx?c=A110829_202651_domaci_abr>), [online], [cit. 2013-10-02]

⁸⁰Dostupné z [www.<http://zpravy.idnes.cz/smutny-pribeh-spisovatelky-monyove-mohou-zazit-desetitise-rodin-1gb-/domaci.aspx?c=A110829_202651_domaci_abr>](http://zpravy.idnes.cz/smutny-pribeh-spisovatelky-monyove-mohou-zazit-desetitise-rodin-1gb-/domaci.aspx?c=A110829_202651_domaci_abr>), [online], [cit. 2013-10-02]

- *To není násilí, je to jen hádka*

Při hádce se jedná o spor dvou stran, které jsou přibližně stejně silné. Jde většinou o konflikt zájmů a každá strana se snaží prosadit své stanovisko. Pokud je mezi partnery zjevná nerovnost sil a moci, nejedná se o hádku, ale o násilí.

- *Příčinou násilí je alkoholismus partnera*

Alkohol sice může působit jako stimulátor násilí (pod jeho vlivem se odbourávají zábrany a stupňuje agresivní chování), ale není příčinou násilí. Násilník stav opilosti často používá jako omluvu. Také pro oběť je snesitelnější, když věří tomu, že ji „muž zmlátil“, kvůli tomu, že byl opilý. Velmi traumatizující pak pro ně je, když k násilí dojde, přestože je partner střízlivý.

- *Ženy muže k násilí vyprovokovaly*

Pachatelé se často brání tím, že je ženy k násilí vyprovokovaly. Takto podané vysvětlení, pak opravňuje k násilnému chování a zbavuje násilníka odpovědnosti. Jako záminka k násilí může posloužit cokoliv:

První políček jsem dostala ještě před svatbou, to jsem byla ve třetím měsíci těhotenství. Nabídla jsem mu totiž k večeři krabičku sardinek a on mi řekl, že je nemá rád.

Když jsem mu uvařila kávu, řekl mi, že sladí dvě kostky. Dávala jsem mu tam dvě. Zeptal se – dalas mi tam cukr? Ano, dvě kostky, tak jak sladíš. A bylo to špatně, protože od té chvíle sladil kostku a půl. Takže potom shodil hrnek ze stolu – utři to, zvedni to. Jakmile jsem se shýbla, tak mi začal šlapat po ruce i s tím hrnkem.⁸¹

Je toto provokace? Je toto důvod k násilí? Nebo jen platí: Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde... ? Žádná záminka by neměla být důvodem k násilí a rozhodně by neměla sloužit jako omluva.

- *Situace není tak strašná, jinak by žena odešla*

⁸¹ Dostupné z [www:<http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-/domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad>](http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-/domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad), [online], [cit. 2013-10-02]

Většina lidí nechápe, proč týraná žena od násilníka neodejde. Podle nich, tím, že ve vztahu zůstává, je odpovědná za další násilné incidenty. Oběť však po čase začíná podceňovat vážnost a nebezpečnost násilných incidentů.⁸² A právě těmto důsledkům se budeme věnovat v následujících řádcích.

3.7. Důsledky domácího násilí – syndrom týrané osoby

Domácí násilí v jakékoliv formě má vždy devastující účinky. Kromě zdravotních potíží byl prokázán vliv na výkon v zaměstnání a to může ohrozit ekonomickou situaci oběti. Také může dojít ke snížení sociálního statusu – oběť musí před násilníkem uprchnout například do azylového domu, případně končí bez domova.

Výzkumy prokázaly, že u oběti může propuknout řada emočních poruch a poruch chování – např. deprese, úzkostnost, posttraumatická stresová porucha – tzv. syndrom týrané ženy, alkoholismus, sebevražedné úmysly apod.

Pro popis následků domácího násilí se v literatuře vžil termín **syndrom týrané ženy**, který vytvořila už výše zmiňovaná psychologka Lenore Walkerová. V letech 1978-1981 uskutečnila rozhovory s 435 ženami, které se staly obětí domácího násilí. Na základě této studie vytvořila pojem: syndrom týrané ženy.⁸³ Později se tento syndrom začal vztahovat na týrané lidi obecně. „Syndrom týrané osoby je definován jako soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, jež vedou ke snížené schopnosti daného jedince efektivně reagovat na prožívané násilí.“⁸⁴ Syndrom týrané osoby má mnoho projevů, které možno rozdělit do následujících kategorií:

Symptomy posttraumatické stresové poruchy

Mezi tyto symptomy patří například znovuprožívání traumatických situací (flashback), poruchy spánku (agresivní sny, noční můry), poruchy příjmu potravy.

⁸² MARVÁNOVÁ-VAROVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4, str. 18-20

⁸³ MARVÁNOVÁ-VAROVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4, str. 40

⁸⁴ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 42

Oběti domácího násilí jsou často úplně emocionálně vyčerpané. Násilí u nich vyprodukovalo pocity úzkosti, strachu, deprese a pocit viny a studu, které jsou podobné účinkům vymývání mozků, kdy je člověk izolován od jakékoli sociální opory. Paradoxně je pak násilná osoba jediným člověkem, který o ni projevuje zájem a alespoň občas se k ní chová laskavě.

U týrané osoby můžeme pozorovat přecitlivělost, paniku, obsesi, nervozitu, snížené sebevědomí nebo naopak apatii a netečnost. Není schopná projevovat emoce, zejména ty negativní, jako je hněv nebo vztek. Má tendenci vyhýbat se konfliktům, především při kontaktu s autoritami projevuje nápadnou vstřícnost, neprůbojnost, submisivitu a snaží se za každou cenu vyhovět.

„Nezřídká se objevuje také disociace jako psychický mechanismus, který chrání oběť před tím, aby naplno prožívala bolest, ať už fyzickou, či psychickou.“⁸⁵ Může mít různé podoby, například necitlivost na bolest, „otupění“, nebo úplné vymazání pocitů, v extrémních případech jde dokonce o tzv. mnohočetnou osobnost. Nejčastějším psychickým projevem u těchto osob je ale úzkost a deprese.

Naučená bezmocnost

Po vícerych neúspěšných pokusech odejít nebo si zajistit pomoc, se u obětí vyvíjí stav tzv. naučené bezmocnosti. Získává zkušenost, že žádná její reakce nevede k ukončení násilí a stává se pasivní, takže nedělá „nic“. Její emocionální stav je stavem letargie, bezmocnosti a beznaděje. Naučí se v situaci násilí nějak přežít, než aby se snažila ji nějak řešit nebo uniknout.

S naučenou bezmocností souvisí extrémně snížené sebevědomí. Oběť ztrácí respekt sama k sobě. Tento pocit následně doprovází nejistota, nerozhodnost, ztráta životních iluzí, vymizením radosti ze života, ztrátou osobních perspektiv. Týraná osoba je oddaná svému trýzniteli.

Sebezničující zvládací strategie

Sebezničující reakce se objevují především u dlouhotrvajícího týrání a mají následující podobu:

⁸⁵ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 43

- *Popírání viny útočníka* – omlouvá partnera za jeho chování, a připisuje ho různým mimořádným okolnostem – nezaměstnanost, nemoc, alkohol – případně se sama cítí zodpovědná za jeho chování.
- *Minimalizace násilí* – souvisí s manipulováním reality. Popírají vážnost celkové situace. Minimalizace pomáhá snížit strach z budoucího vývoje a dělá problém snesitelnějším.
- *Bagatelizace následků* – týraná osoba snižuje následky násilí, zlehčuje intenzitu i nebezpečnost útoků, včetně zranění a nechce připustit vážnost situace.
- *Popírání viktimizace* – ohrožené osoby popírají fakt, že jsou týrány. Svá zranění vysvětlují lživými důvody.
- *Odmítání možnosti pomoci* – nevidí cestu ven. Nabízenou pomoc nepřijímají, protože ji obvykle vnímají jako nepoužitelnou.⁸⁶

3.8. Prevence v případech domácího násilí

Jedno přísloví říká: Lepší tuna prevence, než gram léčby. Je však velmi těžké zabránit domácímu násilí, protože jen málokdo dokáže předcházet nezřetelné hrozbě.⁸⁷

Špatenková ve své knize Domácí násilí hovoří o třech stupních prevence domácího násilí:

- **Primární (prvotní) prevence** by měla být zaměřená na odstranění rizik pravděpodobného vzniku domácího násilí. Snad nejúčinnějším opatřením v tomto smyslu je pečlivý a rozvážný výběr partnera, budování dobrého rodinného zázemí, dostatečná informovanost o tom, co je ve vztahu normální a co už nemůže být tolerováno (ponižování, nadávání, bití).

⁸⁶ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 44-45

⁸⁷ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 151

- **Sekundární (druhotná) prevence** by měla včas identifikovat problém domácího násilí. Zahrnuje všechna opatření a intervence s cílem zabránit zhoršování situace. Sekundární prevence může mít formu krizové intervence, poradenství nebo přímé terapie, která je poskytnuta účastníkům domácího násilí.
- **Terciární prevence** by měla zmírnit nepříznivé dopady domácího násilí. Je zaměřena na odstranění nebo zmírnění následků domácího násilí a snaží se o návrat aktérů (ohrožená osoba, násilná osoba, děti apod.) do normálního života. Terciární prevence zahrnuje reintegraci, sociální rehabilitaci, reedukaci, resocializační činnosti a opatření sociální: komplexní péči o osoby zasažené domácím násilím včetně ubytování, sociálních služeb, sociálních dávek apod.

Hlavním cílem prevence by nemělo být stíhání a potrestání násilníka, ale včasným zásahem eliminovat násilí.⁸⁸

⁸⁸ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 151-153

4. Právní rámec domácího násilí v České republice

Ochrana obětí domácího násilí je v českém právním systému zakotvena v rámci občanského práva, zákona o rodině, policejního zákona, zákona o přestupcích a také v trestním zákoníku.

4.1. Zákon č.135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím

Od 1. ledna 2007 přispívá k ochraně před domácím násilím zákon č. 135/2006 Sb. (zákon na ochranu před domácím násilím). Tímto zákonem ve spojení se zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách byly obětem domácího násilí dány lepší možnosti se účinně bránit. Zároveň byly posíleny pravomoci policie a soudu.

Ochrana před domácím násilím je založena na principu ochrany ohrožené osoby v jejím přirozeném prostředí – tj. ve společné domácnosti, kterou obývala s násilníkem. Z domácnosti, kde docházelo k týrání, odchází násilná osoba a nikoliv oběť, jak tomu bylo před účinností tohoto zákona. Oběť má čas a prostor na to, aby vyhodnotila situaci a naplánovala další kroky.

Zákon na ochranu před domácím násilím je postavený na zásahu do násilného vztahu novým institutem **vykázání** a na třech vzájemně provázaných pilířích – Policii České republiky, intervenčních centrech a soudech, které rozhodují o věcech civilních.

Vykázání je preventivním opatřením a má chránit ohroženou osobu před dalšími možnými útoky. Není však sankcí adresovanou agresorovi za nežádoucí projevy jeho chování. Jestli oběť není přímo ohrožena nebezpečným útokem ze strany násilníka, nelze rozhodnout o vykázání. Pokud však bude docházet k dalším útokům i v budoucnu, lze při splnění všech zákonných podmínek tento institut uplatnit opakovaně. Rozhodnutí o vykázání lze kombinovat s trestněprávními opatřeními.

Model ochrany je rozdělen na dvě části, které na sebe mohou navazovat, ale mohou být uskutečněné i samostatně.

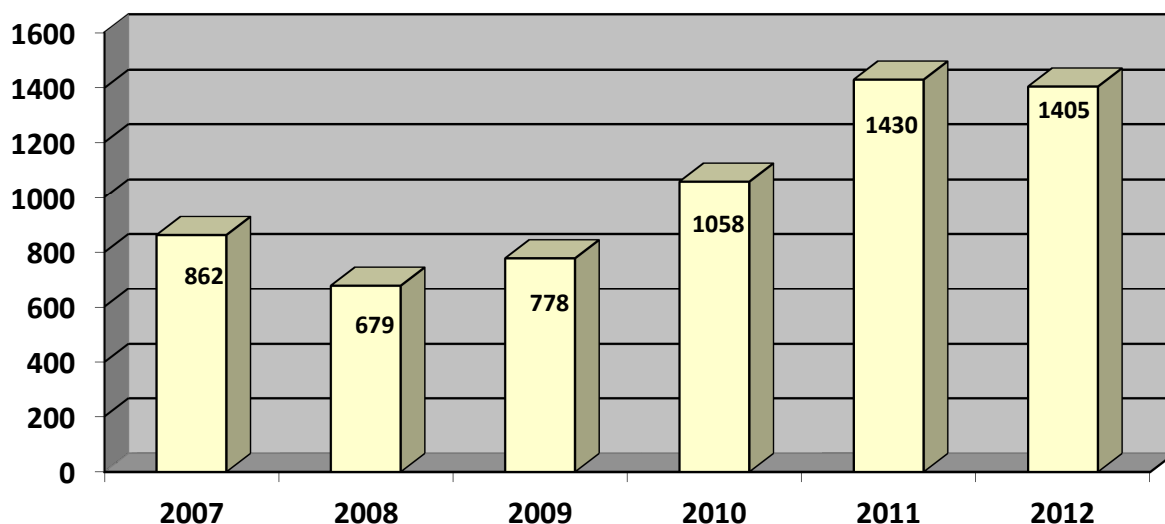
1. Zákon č.273/2008 Sb. o Policii České republiky § 21a)-21d)

Policie může na základě vykázání na dobu 10 dnů zakázat násilníkovi jakýkoliv kontakt s ohroženou osobou, a taky vstup do společného obydlí. Během tří dnů od rozhodnutí o vykázání je policie povinna provést fyzickou kontrolu dodržování povinností vykázaného na místě. Vykázání se provede bez ohledu na vůli ohrožené osoby, to znamená, že k tomu nepotřebuje její souhlas. Desetidenní lhůtu nelze zkrátit. Vykázaná osoba má právo podat námitky, které však nemají odkladný účinek, tzn. že musí vykázání respektovat, nedojde-li k jeho zrušení. V průběhu vykázání týranou osobu kontaktují pracovníci intervenčního centra a nabídnou jí pomoc – jak psychologickou, tak i právní.

2. Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád § 76b

Podobnou kompetenci mají civilní soudy, které disponují pravomocí k vydání předběžného opatření, a to buď v návaznosti na policejní vykázání, nebo zcela samostatně. K tomu je však vždy **potřebný projev vůle ohrožené osoby**, tj. písemný návrh. Znamená to, že soud o stanovení, či případném prodloužení vykázání nerozhoduje automaticky z úřední povinnosti. Na základě soudního rozhodnutí lze ochranu poskytnout nejprve na dobu 1 měsíce a lze ji prodloužit až na dobu 1 roku.

Počet vykázaných osob ve vztahu k domácímu násilí (ČR)

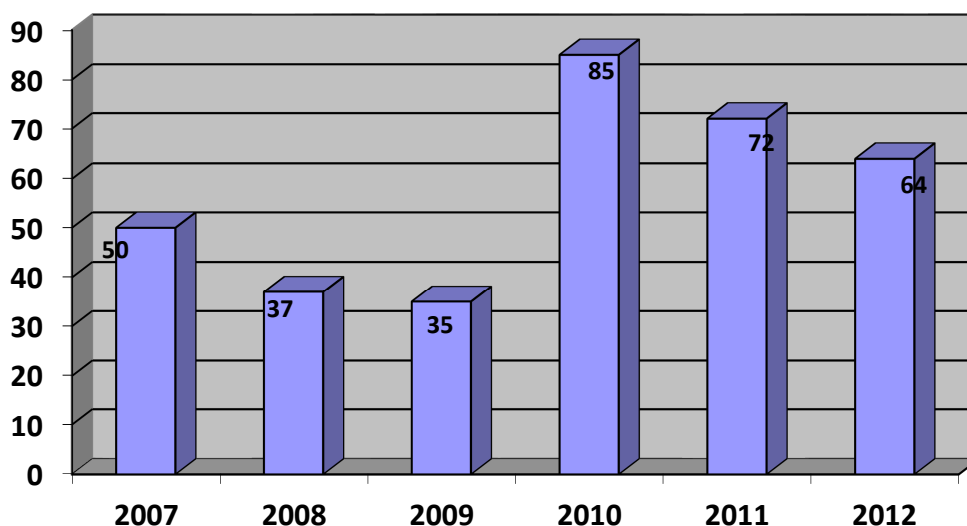

Zdroj: Statistika Policie České Republiky

Z grafu vyplývá, že v průběhu šesti let bylo ze strany policie rozhodnuto o vykázání v 6212 případech. V roce 2013 (leden – listopad) policisté provedli 1244 vykázání násilných

osob, což je v celorepublikovém průměru 4 denně. Nejčastěji se vykazuje v Ústeckém kraji, naopak nejméně v Královéhradeckém. Za necelých sedm let eviduje Policie ČR již 7500 vykázaní.⁸⁹

Počet vykázaných osob v Jihočeském kraji 2007-2012

Zdroj: Statistika Policie České republiky

4.2. Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách

„Čím jsme Vám pomohli?“

„Vyslechli jste mě, důvěřovali jste mi, přijali jste mě a nehodnotili jste mě...“

„Nemusela jsem vás přesvědčovat o tom, co se stalo...“

„Sejmuli jste ze mě pocity viny“

„Nasměrovali jste mě na cestu – administrativně, ale i v životě“⁹⁰

Velmi důležitou roli v soustavě pomoci obětem domácího násilí mají tzv. intervenční centra (IC). Bez jejich existence by systém jako celek nefungoval. K účinné pomoci nestačí

⁸⁹ Dostupné z www: < <http://www.bkb.cz/aktuality/n375-byla-prekrocena-hranice-7-000-pripadu-vykazani-ze-strany-policie-cr/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

⁹⁰ BEDLÁNOVÁ, Dana. Intervenční centrum České Budějovice, Kanovnická 11, České Budějovice. Osobní komunikace.

pouze existence právní úpravy, je důležité vytvořit podmínky pro následnou pomoc těmto osobám. A právě to zajišťují intervenční centra. Působí zpravidla ve všech krajských městech v úzké spolupráci s Policií ČR a dalšími institucemi. V současné době (srpen 2013) funguje v České republice 15 intervenčních center.⁹¹

Jejich činnost je zakotvena v zákoně č.108/2006 Sb. o sociálních službách. Na základě vykázaní je osobě ohrožené domácím násilím nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Na policejní vykázaní tedy přímo navazuje sociálně-právní a psychologická pomoc poskytovaná pracovníky IC během celých deseti dnů.

Mezi základní služby, které intervenční centra poskytují, patří sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a pomoc při obstarávání osobních záležitostí. Ohroženým osobám je také zprostředkována následná pomoc sociální, psychologické a právní povahy, případně zprostředkování ubytování v azylových domech.⁹²

Smyslem IC je pomoc obětem domácího násilí při vyřešení jejich krizové situace a při návratu k běžnému životu. Konkrétně jde o poskytnutí právních a sociálně-právních informací, například pomoc při sepisování a podávání právních návrhů, pomoc při jednání s úřady, doprovod k soudu apod.⁹³

Ve velmi výjimečných a akutních případech poskytují některá centra přímou finanční pomoc. Jsou schopna zaplatit například jeden nájem, nebo několik dní v azylovém domě. Paní Bedlánová vzpomíná na jeden konkrétní případ. Manžel a otec tří dětí onemocněl na rakovinu. S nemocí se bohužel vyrovnával těžko, byl na celou rodinu velmi agresivní. Dostal jenom částečný invalidní důchod a celou domácnost, včetně placení hypotéky měla na bedrech manželka. „Dřela jako kůň, ale nemohla to sama utáhnout. Proto jsme dětem

⁹¹ Dostupné z www: <<http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/adresar-intervencnich-center-cr-kontakty-pro-verejnost/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

⁹² Dostupné z www: <<http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/adresar-intervencnich-center-cr-kontakty-pro-verejnost/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

⁹³ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 145

opakovaně platili obědy ve škole. Vyběhání plného invalidního důchodu trvá rok. Už se ho nedočkal.“⁹⁴

Kromě IC existují ještě občanská sdružení, která se snaží pomoci obětem domácího násilí. V stručnosti představím dvě organizace - ROSA a Bílý kruh bezpečí.

ROSA pomáhá ženám od roku 1993 – nejprve jako nadace, od roku 1998 jako občanské sdružení. Občanské sdružení ROSA je nestátní nezisková organizace, která se specializuje na přímou komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci domácího násilí. Usiluje o zlepšení systému pomoci obětem domácího násilí. Součástí je odborné specializované poradenství a komplexní pomoc pro oběť, mezi níž patří krizová intervence, sociálně-terapeutické poradenství, vytvoření bezpečnostního plánu, poskytování utajeného azylového bydlení a telefonická krizová pomoc. Smyslem je poskytnutí bezpečí, jistoty, pomoc ve smyslu hledání síly – aby klientky dokázaly svou situaci změnit. ROSA spolupracuje se státními orgány – policií a soudy.

V Informačním a poradenském centru ROSA bylo v letech 1998 -2010:

- Poskytnuto 10 542 konzultací 2180 ženám

Azylový dům ROSA pomohl v letech 1998-2010:

- 206 ženám a 237 dětem

Od roku 1998-2010 bylo poskytnuto:

- 16 607 krizových telefonických intervencí⁹⁵

⁹⁴ BEDLÁNOVÁ, Dana. Intervenční centrum České Budějovice, Kanovnická 11, České Budějovice. Osobní komunikace.

⁹⁵ Dostupné z [www: < http://www.rosa-os.cz>](http://www.rosa-os.cz), [online], [cit. 2013-08-31].

Bílý kruh bezpečí (BKB) pomáhá od 1. ledna 1998. Řídí se mottem: Kriminalitu zastavit nedokážeme, pomáhat jejich obětem však umíme. Občanské sdružení Bílý kruh bezpečí je významný celostátní poskytovatel registrovaných sociálních služeb. Je zaměřený především na poskytování právních informací, psychologického a sociálního poradenství. Komplexní pomoc je poskytována prostřednictvím celostátní sítě poraden, intervenčního centra BKB, nonstop linky BKB, která pomáhá obětem a svědkům trestných činů a především DONA linky – která nonstop poskytuje pomoc obětem domácího násilí.

V roce 2012 přijala centrála BKB celkem:

- 2415 telefonických volání
- 23 sms-zpráv
- Pracoviště osobně navštívilo 40 klientů
- 214 lidem poskytla pomoc písemnou formou⁹⁶

Od 20. srpna 2013 jsou také k dispozici dvě nová poradenská centra v Ostravě, která vznikla pod záštitou městské policie a mají za cíl pomáhat obětem domácího násilí. Toto centrum navštívila i dvaatřicetiletá Kateřina z Ostravska, která deset let žila s tyranem. Při otevření řekla: „Je dobře, že takováto centra vznikají. Já jsem tehdy vůbec nevěděla, na koho se obrátit o pomoc. Kdybych dnes utekla, tak bych šla sem.“⁹⁷

Ze studií různých případů vyplývá, že je velmi důležitá reakce na první incident. Osoby, které zareagovaly aktivně a kladly například podmínky ohledně dalšího soužití, případně hrozily zveřejněním incidentu, jsou později schopné reagovat na násilí a situaci řešit tím, že vyhledají pomoc – obrátí se na IC, nebo policii. Naopak u obětí, které pasivně reagují na první „facku“ se mnohonásobně zvyšuje pravděpodobnost dlouhotrvajícího zneužívání.

⁹⁶ Dostupné z www: < <http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

⁹⁷ Dostupné z www: < <http://www.novinky.cz/krimi/311083-utecte-od-tyrana-co-nejdriv-vyzyva-zena-po-10-letech-pekla-ted-je-stastna.html>>, [online], [cit. 2013-08-20].

Pomoc vyhledají až v okamžiku, kdy jsou přesvědčeny, že jim jde o holý život. V takových případech existuje vysoké riziko zoufalého, impulzivního útoku na agresora.⁹⁸

A právě zoufalý a impulzivní útok může skončit úplně nejhůř – smrtí oběti nebo agresora. Jak uvádí Ludmila Čírtková v dokumentu České televize 13. komnata Kamily Velikovské, v případech, kdy oběť zabije násilníka, nejde o racionální, předem připravené řešení. V drtivé většině k tomu dochází v eskalační situaci, v totálním zoufalství. Oběti, které si prošly více cykly domácího násilí, vnímají nebezpečnost situace jiným způsobem. Bojí se v takových případech, ve kterých by se člověk bez takové zkušeností nebál a reaguje tak, jak by normálně nereagoval. To je případ Kamily Velikovské, která v uvedeném dokumentu říká: Bála jsem se o život. A mnohokrát jsem si přála, aby se tak konečně stalo.⁹⁹

4.3. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

Na závěr téhle kapitoly ještě zmíním trestní zákoník. V několika paragrafech TZ je zajištěn trestní postih domácího násilí.

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Dle tohoto paragrafu lze tomu, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společné domácnosti, uložit trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta.

Jestliže podobné jednání páchá delší dobu, nebo tento čin spáchá zvlášť surovým způsobem, anebo vůči více osobám, trestní sazba činí dva až osm let. V případě, že dojde k těžkému ublížení na zdraví nebo smrti, bude trest v rozmezí pět až dvanáct let odnětí svobody.

§ 198 Týrání svěřené osoby

Toto ustanovení trestního zákoníku je postavené podobně jako § 199 s tím rozdílem, že se jedná týrání svěřené osoby – většinou týrání nezletilých dětí, ale dalo by se vztáhnout i na týrání ošetřovatele vůči postižené osobě. Trestní sazba je podobná jako v § 199.

⁹⁸ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 44

⁹⁹ Dostupné z [www: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/212562210800001-13-komnata-kamily-velikovske/>](http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/212562210800001-13-komnata-kamily-velikovske/), [online], [cit. 2013-08-31].

§ 353 Nebezpečné vyhrožování

Odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti, lze potrestat toho, kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou a to takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu. Trest až na tři léta může dostat pachatel, který se tohoto dopustí vůči dítěti nebo těhotné ženě, případně se zbraní.

§ 145 Těžké ublížení na zdraví a § 146 Ublížení na zdraví

Pokud násilník týrá svou oběť a způsobí jí i zdravotní újmu (fyzickou nebo psychickou), může být jeho jednání posouzeno podle těchto paragrafů. V lehčích případech může být potrestán odnětím svobody šest měsíců až tři roky, v těžších osm až šestnáct let.

§ 140 Vražda

Jestliže by pachateli byl prokázán úmysl oběť usmrtit, jedná se o tento trestný čin. V takovém případě sazba činí deset až osmnáct let, v závažnějších případech dvanáct až dvacet let odnětí svobody nebo výjimečný trest.

§ 175 Vydírání

Domácí násilí může být v některých případech posouzeno jako tento trestný čin, v případě, že pachatel jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal nebo trpěl. Základní sazba je šest měsíců až čtyři léta, v závažných případech osm až šestnáct let odnětím svobody.

§ 176 Útisk

Dle tohoto paragrafu kdo jiného nutí, zneužívá jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul, nebo trpěl, může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Ve vážných případech je sazba šest měsíců až tři léta.

§ 170 Zbavení osobní svobody a § 171 Omezování osobní svobody

V některých případech je součástí domácího násilí bránění oběti ve volném pohybu. Proto přicházejí v úvahu další dva paragrafy: omezování osobní svobody nebo dokonce trestný čin zbavení osobní svobody. V méně závažných případech je sazba dvě léta, v nejhorších případech osm až šestnáct let ve vězení.

§ 185 Znásilnění a § 186 Sexuální nátlak

Zákon takové jednání postihuje v závislosti na okolnostech a následcích tohoto trestného činu. Spodní hranice trestu je šest měsíců, v nejhorších případech až osmnáct let.¹⁰⁰

§ 337 odst. 2 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

Trestné není jen samotné týrán, ale i porušení opatření policie, či předběžného opatření soudu, kterým bylo násilníkovi zakázáno zdržovat se ve společném obydlí a přibližovat se k oběti – viz vykázání. Pokud útočník tento zákaz závažným způsobem nebo opakovaně poruší (a nemusí ani dojít k žádnému útoku), dopouští se výše zmíněné trestného činu. Za to mu může být uložen trest odnětí svobody až na tři léta, peněžitý trest nebo trest obecně prospěšných prací. Teoreticky by přicházel v úvahu i trest domácího vězení, ale praktické to zřejmě nebude.¹⁰¹

Poškozená osoba resp. oběť musí udělit souhlas s trestním stíháním, je-li ve vztahu k obviněnému osobou blízkou. Dle §163 zákona č.141/1961 Sb., trestního řádu, v platném znění může poškozený souhlas s trestním stíháním vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Poškozený si však musí uvědomit, že výslovně odepřený souhlas, už nelze znova udělit. Je potřebné zdůraznit, že trestný čin týrán osoby žijící ve společném obydlí tomuto dispozičnímu právu nepodléhá a trestní stíhání může začít i bez souhlasu poškozeného. V praxi se totiž stává, že oběť domácího násilí vezme svůj souhlas zpět, protože se bojí o svůj život, nebo o životy svých blízkých. „Zákonodárce proto svěřil rozhodování o trestním stíhání násilné osoby výhradně do rukou orgánů činných v trestním řízení.“¹⁰²

Pokud jednání násilné osoby nedosahuje intenzity trestného činu, může policie vyhodnotit tento čin jako přestupek podle *zákona č.200/1990 Sb. o přestupcích*. Jde především o § 49 Přestupky proti občanskému soužití, jehož se dopustí ten, kdo:

- a) Jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch

¹⁰⁰ Advokátní kancelář Dáňa, Pergl&Partneři: *UZ Trestní předpisy*, Ostrava: Sagit, 544 str. ISBN 978-80-7208-890-4

¹⁰¹ Dostupné z [www:<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/domaci-nasili-v-trestnim-pravu/>](http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/domaci-nasili-v-trestnim-pravu/), [online], [cit. 2013-08-31].

¹⁰² ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 143

- b) Jinému z nedbalosti ublíží na zdraví
- c) Úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním.

Za tato jednání je možné uložit pokutu. Je však důležité dodat, že tyto přestupky jsou tzv. návrhovými přestupky a to znamená, že oběť domácího násilí je vyzvána přestupkovou komisí, aby podala do tří měsíců návrh na projednání přestupku. Mimo to musí návrhovatel – v našem případě tedy oběť domácího násilí - uhradit správní poplatek. Samotné projednání přestupku v konečném důsledku ani neřeší jejich situaci. V každém případě – projednání přestupku může sloužit jako důkaz při podání návrhu na vydání předběžného opatření k soudu podle výše zmiňovaného § 76 sb. Občanský soudní řád, eventuálně jako důkaz k trestnímu řízení.¹⁰³

¹⁰³ ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 141

5. Manuál pro oběti domácího násilí

Oběti domácího násilí potřebují pomoc. První kdo po napadení s obětí mluví jsou většinou policisté nebo zdravotníci. Pro pracovníky zmíněných profesí je velmi důležité, aby dokázali s těmito osobami hovořit, aby se nebáli zeptat na příčiny zranění, aby věděli, jak s obětí dále pracovat. Do přílohy přikládám formulář od policejního psychologa z Krajského ředitelství PČR v Českých Budějovicích, aby si všichni dokázali představit, jak probíhá práce psychologa s obětí domácího násilí.

Pomoc obětem by měla zahrnovat následující kroky:

- Identifikace rizikových faktorů (pojmenování problému)
- Vypracování bezpečnostního plánu
- Aktualizace bezpečnostního plánu
- Následná dlouhodobá práce s obětí zaměřená na překonání traumatu

První tři kroky by měly být standardně poskytovány všemi orgány, které se dostanou do přímého kontaktu s obětí (policie, zdravotníci, krizová a poradenská centra). Dlouhodobá práce s obětí bývá poskytována specializovanými centry.¹⁰⁴

4.1 Bezpečnostní plán

Bezpečnostní plán představuje podrobný postup – sled kroků, které pomůžou oběti vyhnout se násilí, eventuálně ho zmírnit. Měl by být velmi jasný a neměl by opomenout žádnou ani zdánlivou maličkost. Oběť by se ho měla naučit, aby v případě ohrožení věděla správně reagovat.¹⁰⁵

5.1.1. Bezpečnostní plán – ve vztahu s násilným partnerem

- Mějte u sebe důležitá telefonní čísla

¹⁰⁴ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4, str.56

¹⁰⁵ ČECH, Ondřej a kol. Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb. České Budějovice:THEIA, 2011. 140 s. ISBN 978-80-904854-0-2, str. 28

- Mějte na jednom místě peníze, doklady, mobil (nebo telefonní kartu)
- Připravte si bezpečnostní tašku, která bude obsahovat důležité věci
- Doklady, náhradní klíče a základní oblečení mějte u někoho, komu důvěřujete
- Zvažte, kam v případě akutního nebezpečí odejít (rodiče, azylový dům, kamarádi)
- Mějte u sebe kontakty na krizové linky, azylové domy a poradny pro oběti domácího násilí
- Promyslete si únikovou cestu z bytu/domu
- Nikdy nezůstávejte s násilníkem o samotě v místnostech bez oken. Vyhněte se taky místnostem, kde by si mohl vzít zbraň – například kuchyň
- Svěřte se někomu, co se u vás doma děje
- Požádejte o pomoc sousedy, dohodněte si s nimi signál, po kterém přivolají policii
- Poučte své děti a určete jim bezpečné místo v bytě nebo v okolí. Ubezpečte je, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí a ne ochraňovat vás.
- Jestli vám hrozí nebezpečí, volejte policii – 158, případně linku 112
- Pokud vás násilník bije, schulte se do rohu, kryjte si rukama hlavu, nohy si přitáhněte k tělu, aby se chránilo břicho
- Pokud jste napaden/a v průběhu telefonování na policii – nechte vyvěšený telefon, hlasitě mluvte nebo křičte
- Po útoku neuklízejte – sesbírejte důkazy (rozbité sklo, potrhané oblečení, chomáče vlasů) do igelitového sáčku a předejte policii
- Škody vyfotografujte
- Neodmívejte lékařské ošetření

5.1.2. Bezpečnostní plán – při a po odchodu od partnera

- Neinformujte partnera o krocích, které plánujete
- Naplánujte si odchod na dobu, kdy partner není doma
- Zajistěte si asistenci dalších osob
- Udělejte si kopie všech důležitých dokumentů – rodné listy, oddací list apod.
- Založte si vlastní účet
- Pokud odcházíte s dětmi, zanechte doma písemnou zprávu o tom, že jste odešla a proč
- Informujte pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- Zůstáváte - li ve svém bytě, můžete, pokud partner nemá v bytě trvalé bydliště, vyměnit zámeček
- Minimalizujte osobní i telefonické kontakty s pachatelem, nescházejte se s ním na osamělých místech
- Při odchodu z práce měňte trasu cesty domů, nebo požádejte někoho o doprovod
- Informujte vedení školy/školky o tom, které osoby jsou oprávněné nezletilé děti vyzvedávat

5.1.3. Seznam věcí při odchodu od partnera

- Občanský průkaz, pas
- Průkaz zdravotní pojišťovny
- Peníze, kreditní a vkladní knížky
- Řidičský a technický průkaz
- Náhradní oblečení
- Nájemní smlouvu

- Rodné listy (váš a dětí)
- Lékařské zprávy
- Klíče od bytu, auta, kanceláře
- Léky
- Oddací list
- Oblíbená hračka dítěte

6. Praktická část – případová studie

V praktické části mojí bakalářské práce se budu snažit aplikovat získané teoretické znalosti do praxe. Z krajského ředitelství policie Jihočeského kraje mám půjčený vyšetřovací spis proti paní Zuzaně (jméno je změněno), pro trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona, účinného do 31. 12. 2009

Co se stalo?

V malém městě na hranici Jihočeského kraje a kraje Vysočina byla 4. října 2008 pouť. Po obědě, asi kolem 14. hodiny, se na ni jela podívat celá rodina R. - matka Zuzana, otec Martin a jejich tři malé dcery. Děti trávily čas na atrakcích a rodiče u stánku s občerstvením. Okolo 19. hodiny se celá rodina vracela domů v klidné náladě, otec rodiny, posilněný pivem a rumem. Matka děti uložila spát. Manželé si v kuchyni vyměňovali názory a diskuse postupně přešla do hádky. Zuzana se jí chtěla vyhnout, proto odešla do koupelny. Byla schoulená ve vaně se sprchou v ruce, když k ní přišel Martin a začal jí mlátit pěstí do obličeje. Dostala dvě rány nad pravé oko, které v několika vteřinách začalo natékat a bolet. Již poučená z minulosti si ránu namazala octanem, aby neměla modřiny. V županu a bosá se vrátila do kuchyně. Manželovi se snažila vyhnout, ale on pořád „hudoval“ a opět začal vyhrožovat pěstí. Zuzana stála oproti němu kousek od kuchyňské linky. Zaútočil – první útok ještě odrazila, podruhé zaútočil s větší silou. Aby se mu vyhnula a vystrašila ho, vzala si ze stojánku na kuchyňské lince nůž. Malý kuchyňský nůž. Tento její pokus měl však přesně opačný efekt – Martina nevystrašil, ale vyprovokoval k dalšímu útoku. Následoval rychlý sled událostí – Martin se chystal k úderu, Zuzana se bránila s nožem v ruce. Myslela si, že ho řízne do ruky, aby dal pokoj. Martin rukou cukl a Zuzana ho bodla. Ve výslechu uvedla: *„Bylo to strašně rychlé, cítila jsem, jak jsem ho bodla jen špičičkou toho nože, víc ne a to byl malej nůž. Hned jsme ho pustila. On mi ještě povídal: Mamko, já jsem to nechtěl udělat, zase tě uhodit. Jenže to říkal pořád.“* Zuzana se otočila, a šla se podívat na děti, jestli se nevzbudily. Když se vrátila do kuchyně, Martin ležel na zemi v tratolišti krve. Aby bosa nechodila v krvi, vzala z koupelny mop a vytřela okolo něj. Pak zavolala záchranku. Operátorka z dispečinku Zuzanu navigovala, jak manželovi pomoci. Ptala se jí na základní životní funkce. Za asistence dispečerky se pokoušela manžela oživit, dávala mu umělé dýchání a masáž srdce. Do několika minut byla záchranka u nich v bytě. A konstatovala Martinovu smrt. Pracovníci Rychlé

záchranné služby oznámili tento čin Policii ČR a ta zahájila úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona.

Vztah s manželem

Zuzana a Martin R. byli manželé od 6.6. 2007 po pětileté známosti. Měli spolu tři holčičky a Zuzana v době útoku byla počtvrté těhotná. Jak sama řekla ve výslechu: nechtěně těhotná, ale rozhodli se, že si dítě nechají.

Vztah s manželem zapadá do typických učebnicových vzorců. Zpočátku byl hodný, milý a hlavně závislý na Zuzaně. Neměl potřebu nikam chodit, pivo si dal doma u televize. Už v době jejich randění pil a když pil, byl agresivní. Zuzanu bil. Zuzana však byla zamilovaná a proto odpouštěla. Věřila slibům, že se změní. Nezměnil. Myšlenky na odchod zavrhl kvůli strachu – neměla kam jít s dětmi a bála se reakce Martina. Vyhrožoval jí, že kdyby odešla, zabil by se, že by to bez ní nevydržel.

Po celou dobu naší známosti jsme spolu celkem vycházeli, byly mezi náma pouze nějaké hádky a to dvakrát až třikrát týdně. Byly to menší manželské hádky, takový ty klasický. V průběhu těchto hádek mezi náma nedocházelo k fyzickému napadení. Hádky byly většinou kvůli tomu, že manžel pil alkohol. Hádky jsme vyvolávali oba vzájemně. Nikdy jsme se nehádali před dětmi. Hned ten den jsme se vždycky udobřili. Větší hádky mezi náma byly taky, ale vždy tak po měsíci. To už docházelo i k fyzickému napadení mě manželem. Mlátil mě pěstí do obličeje a někdy i nohou. Ty rány pěstí byly bolestivé, byly vedené velkou intenzitou.

V další části spisu Zuzana říká: *Velké hádky byly jak kdy, do měsíce jednou, dvakrát. Stupňovalo se to postupně, zhoršovalo se to, i alkoholu pil víc.*

Z vyšetřovacího spisu je patrné, že minimálně dvakrát měla Zuzana vyhledat lékařskou pomoc – pořezal jí rozbitou skleničkou, při další hádce zřejmě utrpěla lehký otřes mozku. K lékaři jí však nikdy nepustil. (Zuzana dokonce nechodila ani k zubaři, její manžel to považoval za zbytečné...). Rány a modřiny léčili octanovou mastí, která brání otokům. Mast kupoval Martin.

Pohlavní styk měli 1-2 krát týdně, z iniciativy manžela. Martin ji k němu nutil, přes její odpor ho vyžadoval i v průběhu dne, kdy byly vzhůru děti. Během těhotenství byl pro ni sex velmi bolestivý, manžel to však nebral v potaz. I v téhle oblasti se mu snažila vyhovět.

Terorizoval ji nejen fyzicky ale taky psychicky. Diktoval jí, kdy ráno vstát, v kolik vařit, v kolik se koupat a večeřet. „*Vždycky plánoval všechno on a muselo to podle něj být. Zakazoval mi psát dopisy kamarádkám. Taky mi sprostě nadával: ty krávo, ty píčo.*“

Neměli žádné známé, žádné kamarády. Martin nechodil ani do hospody a jediný sociální kontakt Zuzany, byly právě zmiňované dopisy se ženskými, které nikdy neviděla.

Závěr psychologického posudku říká: „*Dle vyjádření posuzované a na základě analýzy spisové dokumentace lze usuzovat, že posuzovaná byla dlouhodobě vystavena jak psychickému, tak fyzickému týrání. Z.R. byla na manželovi závislá citově i finančně, konflikty, hádky, popř. týrání se snažila tajit, popírala je i před ošetřujícím lékařem, kamarádkám v dopisech se svěřila jen velmi okrajově, tajila to i před nejbližší rodinou. Snažila se minimalizovat dopady týrání, nevycházela ven, žila v izolaci. Manžela se snažila omlouvat, odpouštěla mu, věřila ve změnu, ve zlepšení situace. Během několikaletého vztahu s manželem se situace postupně zhoršovala, konflikty se stupňovaly, byly častější.*“

Dle mého názoru si Zuzana zažila násilí v jeho nejširší škále. Fyzické, psychické, sociální a sexuální. A vlastně ekonomické taky – manželovi musela z mateřské přispívat na jeho dávku 10 piv denně.

Zuzanina osobnost

Je potřebné zdůraznit, že ani jeden z manželů nepocházel z idylické rodiny. Matka Martina měla schizofrenii a spáchala sebevraždu. Rodiče byli rozvedení, vlastního otce Martin neznal, ten nevlastní byl alkoholik.

Zuzanin otec byl taky alkoholik, rodiče se rozvedli, když byla v předškolním věku. Bil matku i děti. Kromě toho jí zřejmě pohlavně zneužíval.

Není vyloučeno, že právě tyto zkušenosti mají za následek, že Zuzana podle psychologického posudku je: introvertní a sociálně nejistá. Mezi její základní charakteristické rysy patří: závislost, pasivita a úzkostlivost. Lze u ní identifikovat emoční a psychosociální

nezralost. Z posudku dále vyplývá, že má hodně nízkou sebedůvěru a prožívá pocity méněcennosti. Připadá si bezvýznamná a bezcenná.

Mezilidské vztahy jsou narušené, resp. hodně neuspořádané hraničící až s projevy sociální izolace. Na některých osobách (především na manželovi) je velmi závislá, na druhé straně si udržuje odstup od druhých. Od lidí očekává spíše negativní přístup, než přátelské a vlídné jednání.

Její rozhodnutí jsou značně ovlivněna emocemi. Spíš jedná, než rozvažuje. Při extrémní zátěži u ní dochází ke zhoršení úsudku, především přiměřeně posuzovat jednání druhých lidí a předvídat důsledky svých činů. Právě na tento závěr je možné aplikovat teorii Ludmily Čírtkové o tom, že oběti domácího násilí vidí nebezpečnost situace jinak, než člověk, který si něčím podobným neprošel.

Jsem přesvědčený, že Zuzana trpěla syndromem týraných žen – měla z manžela obavy, z psychologického posudku vyplývá, že měla snížené sebevědomí, cítila se méněcenná, se svým životem není spokojena, zatajovala konflikty před okolím, byla sociálně izolovaná. Nejmarkantnější se nám jeví znaky sebezničující zvládací strategie: popírá vinu manžela a snaží se ho omluvit vypitým alkoholem, bagatelizuje následky agresivního jednání, svá zranění vysvětluje nepravými důvody.

Závěr z psychiatrického zkoumání však neprokázal přítomnost syndromu týrané osoby v plném rozsahu.

Zuzaně zřejmě přitížil fakt, který psychiatr popsal následovně: Některé osobnostní charakteristiky zvyšují riziko agresivního jednání posuzované, zejména v náročných, emočně vyhocených a nepřehledných situacích. Posuzovaná nicméně není jedincem s trvale chorobně zvýšenou agresivitou. Sporadicky byla schopna projevit odpor, který pak vyústil ve vzájemnou agresi.

Martinova osobnost

Asi nebude velkým překvapením, že Martin R. byl podle názoru svého zaměstnavatele bezproblémový pracovník, který svou práci vykonával zodpovědně, spolehlivě, nikdy neměl

absenci a nikdy nepřišel pod vlivem alkoholu. Kolegové s ním vycházeli dobře a o žádných rodinných problémech a neshodách nevědí.

Samotný čin

Jak k samotnému činu došlo, jsem už psal v předchozích řádcích. Co však následovalo pak, jaká byla příčina smrti a proč vůbec Zuzana zabíjela? Jaká byla její motivace?

Podle záznamů z tísňové linky RZS telefonát přijali ve 21:58 hodin. Zuzana rozrušeně oznámila, že „manžel byl trošku bodnutěj nožem, ale jenom malinko“. Říká, že manžel předtím pil alkohol a že neví, jestli to nehraje. Není schopna odpovídat na otázky – jestli dýchá a zda se mu zvedá hrudník. Zuzanu musí dispečerka několikrát napomenout, aby přestala uklízet a plnila její instrukce. Zuzana žádá, aby sanitka přijela „potichu a rychle, protože tady už všichni spí.“

Zuzana je rozrušená, vůbec si neuvědomuje vážnost situace. Opakovaně se snaží uklízet, což je projevem „automatizace“ v zátěžové situaci, případně může jít o naučené chování v rámci předchozího týrání. *„Posuzovaná zcela selhává v adaptaci na situaci, není schopna plně reflektovat, co se stalo.“*

Zuzana Martina bodla kuchyňským vykost'ovacím nožem o délce čepele 115 mm do hrudníku, čímž mu způsobila bodnořeznou ránu hrudníku s úplným přerušením 4. žebra vlevo, nářezem na okraji 5. žebra vlevo a poraněním srdce s tamponádou osrdečnickového vaku, v důsledku čehož poškozený na místě zemřel.

Bodnořezný nástroj byl situován ostřím směrem dolů a vzhledem k přetětí žeber musela být síla bodnutí minimálně střední intenzity.

Ze spisu vybírám:

Nechtěla jsem mu ublížit, máchla jsem proti němu tím nožem v sebeobraně před jeho mlácením do obličeje. Nevím, co mě to napadlo, nedokázala jsem se mu ručně ubránit, bylo to pořád dokola a tak jsem se cítila ponížena. Nechtěla jsem mít modřiny, aby mi zase zakazoval chodit ven, ale já musela, vodit holku do školy a tak.

Já jsem to takhle opravdu nemyslela, nebylo to úmyslný, ze zlosti, já bych řekla nešťastná náhoda, jak on uhnul tou rukou. V životě bych něco takovýho schválně neudělala. Život je právě život, kvůli tomu jsem si nechala i ty dvě nechtěný děti, nikdy jsem nechtěla jít na potrat. Tím chci říct, že to miminko má taky nárok na život, byla by to vražda, miminko za to nemůže, takže bych to neudělala ani manželovi. Právě, že jsem ho měla ráda, pořád dokola jsem mu to odpouštěla, a on to pořád dokola dělal. Než, aby to takhle dopadlo, to bych se nechala radši mlátit dál, já už jsem byla zvyklá. Já toho strašně lituji, je mi to hrozně líto, že se to takhle nechtěně stalo, budu to nosit celej život tohle trápení.

Po vyšetření znalcem Zuzana v době spáchání trestného činu vykazovala známky akutní reakce na stres, jednalo se o nezvládnutelný afekt. Rozpoznávací schopnosti byly sníženy lehce, ovládací až podstatně. Na tomto snížení se kromě výše zmíněného afektu podílela alkoholová intoxikace.

Zuzana měla v době činu hladinu alkoholu vyšší, než její zemřelý manžel.

Akutní reakce na stres patří k neurotickým poruchám. Jedná se o závažnou poruchu přechodného trvání bez předcházející psychické poruchy. Představuje bezprostřední reakci na závažný stres (psychický, fyzický). Odezní během několika hodin nebo během několika dní. Na poruchu může být částečná i úplná amnézie (ztráta paměti).

Trvání ovlivňuje zranitelnost jedince a jeho schopnost zvládat stres.

Příčina:

- mimořádně stresující životní zážitek (živelné pohromy, úraz, přepadení, znásilnění)
- významná životní změna (ztráta blízkých, požár v domácnosti)

Příznaky:

- zúžené vnímání, vědomí a pozornost
- neschopnost pochopit situaci, pacient může být i dezorientován
- stažení se do sebe až stupor (nadměrná strnulost a ztuhlost), ale i hyperaktivita nebo agitovanost (tělesný neklid)

- obvykle jsou přítomny vegetativní příznaky (tachykardie, pocení, zčervenání)¹⁰⁶

Psychologický závěr:

Čin, kterého se posuzovaná dopustila, je důsledkem nezvládnutého afektu v situaci vyhroceného manželského konfliktu na pozadí dlouhodobého agresivního jednání ze strany manžela, přičemž schopnost regulace jejího chování byla snížena rovněž v důsledku intoxikace alkoholem. Násilné jednání nebylo velmi pravděpodobně racionální a předem připravené.

A co děti?

Násilí na dětech ani domácí násilí z pohledu dětí sice není tématem mojí bakalářské práce, ale chtěl bych okrajově zmínit tento problém.

Děti mají právo žít v bezpečném prostředí. Domácí násilí se jich dotýká bez ohledu na to, zda jsou samy jeho obětí nebo jsou „jen“ svědky. Bylo by mylné si myslet, že děti nevnímají co se doma děje.

Zuzana ve výsleších několikrát uvedla, že kromě alkoholu byla „zdroj“ hádek s manželem právě výchova nejstarší dcery – říkejme jí – Katka. Zuzana taky uvedla, že před dětmi se nikdy nehádali...

Zuzana v dopise kamarádce píše: „předtím nechtěla prostě ani polykat a neustále měla plnou hubu a vůbec nic s tím nedělala jak kdybych jí to měla předžvikovat no to bylo hodně dlouho taky nervy toto...no jí lepší, že to jako už sní a polkne, akorát je to šílený s masem to jí nutím aspoň kousíneček ve školce jím to také dávali a jedla tak co by ne doma...a ona je vychrtlá jako jezevec no snad ještě víc! To je samé vrtání v jídle a to zbytečné bulení pro nic za nic nikdo tomu nic nedělá a ony dělají jak kdyby je vraždili přímo. To potom nasere totálně pak to někde budou povídat že se maj špatně a já nevím jak ji je ubližováno...“

V další části dopisu se Zuzana stěžuje, že děti vychovává jen ona (ve smyslu trestů a zákazů – pozn. MH), že Martinovi je to jedno. A právě to je častou příčinou jejich hádek.

¹⁰⁶ Dostupné z www: < <http://ppp.zshk.cz/vyuka/akutni-reakce-na-stres.aspx> >, [online], [cit. 2013-09-1]

Po činu se děti dostaly do dětského domova a nejstarší Katka taky prošla psychologickým vyšetřením. Z jeho závěru vyplývá, že: „*koncentrace pozornosti výrazně kolísá, je možno ji upoutat, ale jen obtížně udržet. Celkový psychomotorický vývoj je nerovnoměrný. Racionální stránka je výrazně snížena. Snaží se upoutat pozornost a navázat bližší citový vztah s cizími dospělými osobami a toto je projevem citové deprivace.*“ K vlastním sourozencům ani k matce nejsou patrné citové vazby. Sourozence v DD nevyhledává a na rodiče se neptá. Pravděpodobně musela plnit příkazy matky při péči o mladší sourozence. Silný citový vztah si vytvořila k učitelce v mateřské školce.

Je nutné zdůraznit, že v DD při večerním koupání našli na hlavičce Katky tři drobné jizvy a na otázku, co se jí stalo, odpověděla, že jí maminka bije vařečkou do hlavy, že mamka je zlá a tatka hodný. Děvčátko též reagovalo na každé zvednutí ruky – okamžitě uhýbá, všeho se bojí (i dojít si přidat jídlo v jídelně...)

Kvůli tomuto zjištění, byla kontaktována ředitelka mateřinky, kam holčička chodila. Ta napsala, že zhruba dva týdny před tímto činem, přišla Katka do školky s modřinami na hýždích a na hlavě, u obou očí, měla krvavé podlitiny. Při otázce, co se jí stalo, zněla odpověď – zlobila jsem a tak mi tatínek dal facku. Otec byl upozorněn, že pokud se situace bude opakovat, musí ředitelka jeho chování nahlásit na sociálním úřadě. Od té doby přišla Katka do školky bez viditelných ran. (Musím podotknout, že podle vyjádření ředitelky mateřské školky, byla docházka Katky velmi nepravidelná – stalo se, že v některých měsících nebyla v školce vůbec). Další negativní projev dítěte byl při příchodu otce, že má jít domů. Reakce byla velmi spontánní – rozplakala se, rozeběhla se k učitelce, chytila se jí a nechtěla jít s otcem domů. (Na základě těchto informací, bylo zahájeno trestní řízení ve věci nepřiměřených tělesných trestů a používání nepřiměřených prostředků vůči nezletilé Kateřině R., a mohl být spáchán trestný čin týrání svěřené osoby dle § 215 odst. 1 tr. zákona účinného do 31. 12. 2009. Trestní řízení bylo zahájeno vůči rodičům Zuzaně a Martinovi R. Ze spisu se však bohužel nedozvíme závěr tohoto vyšetřování.)

Podle učitelek je Katka přecitlivělá, nenápadná, neprůbojná, nejistá, tichá, smutná – stále bez úsměvu, neprojevuje se jako šťastné dítě.

Předchozí řádky jen potvrzují to, co je psáno v teorii, a totiž, že děti, které zažily domácí násilí:

- trpí problémy soustředění se a učení
- trpí poruchami spánku nebo příjmu potravy, depresemi a úzkostmi
- jsou náchylnější k záškoláctví a útěkům z domova
- je velká pravděpodobnost, že se samy později stanou násilníkem nebo obětí domácího násilí.¹⁰⁷

Právní kvalifikace a rozsudek

Podle usnesení z 5. října 2008 Policie ČR rozhodla, že podle § 160 odst. 1 trestního řádu se zahajuje trestní stíhání pro trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona.

Dva dny po události právník Zuzany podal proti tomuto usnesení stížnost. Konstatuje, že obviněná ve snaze odvrátit útok manžela použila ve své obraně malý kuchyňský nůž. Bohužel jen shodou velmi nešťastných náhod byl způsoben tento závažný následek. Podle jeho názoru jednala ve smyslu ustanovení § 13 trestního zákona, tedy v nutné obraně. *„Zahájení trestního stíhání mé klientky považuji v tomto okamžiku za předčasné a poněkud unáhlené. Jsem toho názoru, že samotný následek, ať je sebezávažnější, nemůže být jediným podkladem k zahájení trestního stíhání.“* Podle právníka by orgány činné v trestním řízení měly vzít do úvahy všechny okolnosti vzniku konfliktu – a to jak ty dlouhodobé, tak ty, které bezprostředně předcházely činu.

„Podle mého názoru je na místě, aby orgány činnými v trestním řízení byla celá situace posouzena i z hlediska již citovaného ustanovení § 13 trestního zákona a eventuálního možného excesu z rámce nutné obrany.“

Policie této stížnosti nevyhověla a předložila ji k rozhodnutí státnímu zastupitelství v Českých Budějovicích. Státní zástupkyně stížnost zamítla a konstatovala, že všechny zákonné předpoklady pro zahájení trestního stíhání byly splněny a obviněná Zuzana svým jednáním po formální i materiální stránce naplnila zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona. Podle vyjádření státní zástupkyně *se nejedná o konečné rozhodnutí o vině, avšak o rozhodný okamžik z hlediska uplatnění práva obviněného*

¹⁰⁷ VITOUŠOVÁ, Petra., VEDRA, Vladimír. *Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. 3. upravené vydání. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2009. 12 str. ISBN 978-80-86284-82-8, str. 7

na obhajobu, neboť teprve od tohoto okamžiku jsou dány podmínky pro účast obhajoby v trestním řízení.

Den před Vánoce roku 2008 byl na Zuzanu R. dán návrh na podání obžaloby ze spáchání trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona.

1. září 2009 byla Zuzana uznána vinnou z trestného činu vraždy dle § 219 odst.1 tr. zák. Za tento trestný čin byla odsouzena k odnětí svobody na osm let. Specifické okolnosti, které předcházely činu, celkovou krizovou situaci a způsob spáchání zmírnil soud použitím § 40 odst. 1 tr. zák. ve výroku o trestu. (Zuzana za vraždu dostala osm let, dolní hranice je 10 let.)

Soud při vynesení rozsudku hodnotil právní stránku věci, kde je rozhodující, že obžalovaná je osobou trestně odpovědnou. V rozhodné době, byť v rámci konfliktu s manželem, zcela vědomě uchopila kuchyňský nůž s delší stříenkou ve snaze tento konflikt, který představoval jeden z mnohých, v nezvládnutelném afektu řešit. Podle výroku soudu, Zuzana nejenže věděla, ale také chtěla nůž použít. Z hlediska soudu je důležité také zjištění, že Zuzana s Martinem stáli bez pohybu v čelním postavení, z čehož vyvozuje, že směřování útoku nožem vůči tělu zemřelého do míst, kde se nachází důležité orgány, včetně srdce, nebylo nikterak náhodné, ale vědomé. V této části je taky podstatné připomenout intenzitu útoku, která byla podle znalce značně vysoká, když nůž přeťal 4. a částečně 5. žebro a vnikl do levé srdeční komory. Soud vzhledem k věku a mentální vyspělosti obžalované nepochybuje o tom, že věděla, k jakým následkům může dojít, tento útok vnímala, útok nožem koordinovala a pokud ku smrti jejího manžela došlo, byla tím to následkem srozuměna.

Proti tomuto rozsudku podali odvolání státní zástupce i obžalovaná.

Odvolání obžalované: „Obžalovaná je přesvědčena o tom, že ve chvíli, kdy použila nůž, subjektivně byla přesvědčena o tom, že na ni znovu poškozený útočí. V takovém případě pak riziko následků musí nést útočník. Byl to právě útočník, který svým jednáním vyvolal situaci, která při duševním rozpoložení obžalované, tj. osoby dlouhodobě týrané, osoby nechtěně těhotné a osoby, která obtížně řešila svoji rodinnou situaci. Nepochybně obrana byla přípustná a je pouze otázkou, do jaké míry při odlišnostech tělesných konstrukcí a postavení v domácnosti u obou aktérů, je možné činit závěr o tom, že zvolená obrana byla

zjevně nepřiměřená vyvolanému útoku. Jestli odvolací soud dospěje k závěru, že není pochyb o tom, že útok obžalované bezprostředně hrozil a že její reakce na očekávané fyzické napadení nevybočila z mezí nutné obrany, bylo by na místě rozsudek zrušit a obžalovanou s odkazem na § 13 tr. zák. obžaloby zprostit.“

Od 1.1.2010 začal platit nový trestní zákoník, který obsahuje novou skutkovou podstatu zločinu zabití § 141: „Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.“¹⁰⁸

Podle § 2 odst. 1 trestního zákoníku „se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.“¹⁰⁹

V souladu s tímto pravidlem bylo povinností odvolacího soudu porovnat, zda jednání obžalované nenaplnuje znaky nové skutkové podstaty zločinu zabití, která je pro ni příznivější.

Soud vzal v potaz, že obžalovaná se dopustila činu pod vlivem akutní reakce na stres, kdy byla manželem dlouhodobě týrána psychicky i fyzicky, v silném afektivním rozrušení, po fyzickém ataku poškozeného, ve strachu z dalšího napadání, měla již letité neblahé zkušenosti.

Podle odvolacího soudu byla splněna podmínka pro právní posouzení dle mírnějšího zákonného ustanovení, tedy jako zločin zabití ve smyslu § 141 odst. 1 tr. zákoníku, protože poškozeného sice usmrtila úmyslně, ale v silném rozrušení a strachu a v důsledku zavrženíhodného jednání poškozeného.

Zuzana R. byla odsouzena ke čtyřem a půl roku odnětí svobody (tedy blíže k dolní hranici trestní sazby).

¹⁰⁸ Advokátní kancelář Dáňa, Pergl&Partneři: *UZ Trestní předpisy*, Ostrava: Sagit, 544 str. ISBN 978-80-7208-890-4, str. 42

¹⁰⁹ Tamtéž str.14

Čtvrtým dítětem Zuzany R. je chlapec. Dostal jméno po tatínkovi. Martin.¹¹⁰

¹¹⁰ Vyšetřovací spis č. PJC-312 z roku 2008

Závěr

Svou bakalářskou práci ukončím tím, čím jsem začal: Násilí plodí násilí! Bez domácího násilí by nebyla nutná obrana. Ani jedna z „našich“ žen by nezabíjela, kdyby jejich situace nebyla eskalační a zoufalá. Kamile se sice po smrti manžela ulevilo, Zuzana by dala všechno proto, aby život svému manželovi vrátila – obětovala by mu i svou svobodu a sebeúctu.

Domácí násilí je o to složitější, že ubližuje někdo, kdo miloval. Oběť se nachází v začarovaném kruhu, ze kterého nemůže ven. Svého násilníka omlouvá a má ho stále ráda. Proto je pro ni náročné se rozhodnout, jestli ze vztahu odejít, nebo tyrana lidově řečeno nechat zavřít.

Ze studií různých případů vyplývá, že nejvíc násilných činů, které končí smrtí – či už oběti nebo útočníka, se stane ve fázi, kdy se odhodlají manželé k rozchodu. Tato etapa představuje obrovské riziko a měla by být pod kontrolou buď policie, nebo pracovníků intervenčního centra. To ale vyžaduje velkou osobní sílu oběti. Musí překonat strach a stud a musí s pravdou ven. Musí přiznat, že je obětí domácího násilí. Pak může přijít pomoc zvenčí a násilník je za své chování potrestán.

Ztotožňuji se s názorem kriminalisty Miloslava Jedličky, že ani oběť domácího násilí si nemůže sehnat zbraň a zastřelit svého tyrana. Trest smrti byl u nás zrušený. K tomuto názoru mám ale jednu výhradu: Nemůže ho zabít, když například spí a k žádnému násilí nedochází. Podle mého přesvědčení by ale měla být posuzována jinak situace, když se oběť brání probíhajícímu útoku. V té chvíli by měla použít všechny dostupné prostředky, aby nebyla zabita ona.

Na ženu, která chladnokrevně zabila svého manžela nebo partnera, se soud může dívat jako na vražedkyni. Na ženu, která zabila svého manžela při obraně a ještě nešťastnou náhodou, by se měl vztahovat paragraf o nutné obraně. Bránila se, protože nechtěla být bita a bylo to nutné.

Tomu by měl institut nutné obrany sloužit. Z analýzy různých případů však plyne závěr, že použití zbraně – či už bodné, sečné anebo střelné s následkem smrti, vůči pěti manželům je obrana zcela zjevně nepřiměřená a následuje trest. Podle soudních rozhodnutí má

být oběť natolik při smyslech, že se bude bránit jen do té míry, aby násilníka poranila, ale neusmrtila. Přikláním se k názoru teoretika Františka Novotného, že by se orgány činné v trestním řízení měly více věnovat subjektivnímu hledisku napadaného a brát zřetel na jeho psychický stav.

Základním znakem nutné obrany, aby byla smysluplná, má být schopnost útok odvrátit. Intenzita obrany je nezávislá na použitém prostředku, je však důležité, jak tento prostředek obránce využije. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraň, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou. Rozhodnutí soudu 19/1982 jde dokonce ještě dál, a říká: „Zpravidla nepůjde z tohoto hlediska o překročení přiměřenosti nutné obrany, jestliže napadený při odvracení, útoku ohrožující jeho život, resp. ze kterého hrozí těžká újma na zdraví útočníka usmrtí.“ Proto si na tomto místě dovolím vyjádřit údiv, že Zuzana byla odsouzena za zabití.

Ctím principy humanizmu a ctím právo na život každého. Ale již v římském právu, které se stalo východiskem moderního evropského práva, byl ukotven princip: Vim vi repellere licet - Je dovoleno odrážet násilí násilím. Na úplný závěr si dovolím, trochu lakonické konstatování, že nejlepší bude, když se všichni budou držet motto: Být a nebít!

Seznam použité literatury

Advokátní kancelář Dáňa, Pergl&Partneři: *UZ Trestní předpisy*, Ostrava: Sagit, 544 str. ISBN 978-80-7208-890-4

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Studie: Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. 1.vydání. Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 431 s. ISBN 80-86473-86-4.

ČECH, Ondřej a kol. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice:THEIA, 2011. 140 s. ISBN 978-80-904854-0-2.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s. 978-80-87212-22-6.

KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5.

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.

NOVOTNÝ, František. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vydání. Praha: Goldstein & Goldstein, 1997. 329 s. ISBN 80-86094-23-5.

NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis, 2006. 114 s. ISBN 80-86920-10-0.

ŠÁMAL, Pavel , *Trestní zákon: komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7.

ŠEVČÍK, Drahomír., ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí*. 1.vydání. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-736-690-2, str. 23

VELIKOVSKÁ, Kamila. *Svobodná, i když za mřížemi*. 1.vydání. Brno: JOTA, 2006. 279 s. ISBN 80-7217-425-8.

VITOUŠOVÁ, Petra., VEDRA, Vladimír. *Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. 3.upravené vydání. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2009. 12 str. ISBN 978-80-86284-82-8.

Dostupné z www: <<http://www.juko56.dobrosoft.sk/vyroky3a.htm>>, [online], [cit. 2013-08-15].

Dostupné z www: <http://usoud.cz/listina_zakladnich_prav_a_svbod>, [online], [cit. 2013-08-15].

Dostupné z www: <<http://minas.jcu.cz>>. BAJCUROVÁ, Michaela. Nutná obrana – historie, současnost a budoucnost>. [online]. 2012. [cit. 2013-08-15].

Dostupné z www: <<http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-1-hlava-3-paragraf-29>>, [online], [cit. 2013-08-15].

Dostupné z www:

http://www.agresorka.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=29>, [online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www: <[http:// http://www.regiony24.cz/13-99298-pred-prazskym-vrchnim-soudem-se-bude-zodpovidat-z-pokusu-o-vrazdu-pritele-petadvaceteleta-zena](http://http://www.regiony24.cz/13-99298-pred-prazskym-vrchnim-soudem-se-bude-zodpovidat-z-pokusu-o-vrazdu-pritele-petadvaceteleta-zena)>, [online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www: <<http://www.denik.cz/kraj-vysocina/zena-bodla-pritele-kuchynskym-nozem-on-ji-stale-miluje-20121205.html>>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www: <http://zpravy.idnes.cz/velikovska-ze-je-to-tyran-jsem-poznala-prilis-pozde-fhu-/domaci.aspx?c=A071023_112215_domaci_nad>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www: <http://zpravy.idnes.cz/zena-ktera-zastrelila-manzela-tyrana-je-na-svobode-po-pulce-trestu-10h-/krimi.aspx?c=A110820_1637891_zlin-zpravy_zep>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www:

<http://www.denik.cz/z_domova/soud_velikovska20080109.html>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www: <http://slovacky.denik.cz/cerna_kronika/kamila-velikovska-vrazda-manze.html>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www: <<http://tn.nova.cz/zpravy/cernakronika/manzela-bodnula-jednadvacetkrat-ale-do-vezeni-stejne-nejde-jakto.html>>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www:<<http://www.avonprotidomacimunasili.cz/o-domacim-nasili/domaci-nasili-v-cislech/>>,[online], [cit. 2013-12-16].

Dostupné z www:<http://zpravy.idnes.cz/smutny-pribeh-spisovatelky-monyove-mohou-zazit-desetitisice-rodin-lgb-/domaci.aspx?c=A110829_202651_domaci_abr>,[online], [cit. 2013-

12-16]. Dostupné z www: <<http://www.bkb.cz/aktuality/n375-byla-prekrocena-hranice-7-000-pripadu-vykazani-ze-strany-policie-cr/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

Dostupné z www: <<http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/adresar-intervencnich-center-cr-kontakty-pro-verejnost/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

Dostupné z www: <<http://www.rosa-os.cz/>>, [online], [cit. 2013-08-31].¹

Dostupné z www: <<http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocnizpravy/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

Dostupné z www: <<http://www.novinky.cz/krimi/311083-utecte-od-tyrana-co-nejdriv-vyzyva-zena-po-10-letech-pekla-ted-je-stastna.html>>, [online], [cit. 2013-08-20].

Dostupné z www: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/212562210800001-13-komnata-kamily-velikovske/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

Dostupné z www: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/domaci-nasili-v-trestnim-pravu/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

Dostupné z www: <<http://ppp.zshk.cz/vyuka/akutni-reakce-na-stres.aspx>>, [online], [cit. 2013-09-1]

Dostupné z www: <<http://www.rosa-os.cz/informace-pro-obeti-domaciho-nasili/dulezite-kontakty/>>, [online], [cit. 2013-08-31].

Dostupné z www: <<http://www.kausta.cz/cz/nutna-obrana>>, [online], [cit. 2014-02-24].

Dostupné z www: <http://psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t189400.htm#_h>, [online], [cit. 2014-02-24].

Dostupné

z www: <http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2A669F602684EDB1C12571B6006B0D4C>, [online], [cit. 2014-02-24].

Časopis Státní zastupitelství: *Nutná obrana v současném pojetí*. Praha: LexisNexis CZ, 2008. ISSN 1801-6006

Vyšetřovací spis č. PJC-312 z roku 2008

BEDLÁNOVÁ, Dana. Intervenční centrum České Budějovice, Kanovnická 11, České Budějovice. Osobní komunikace.

Seznam grafů

Graf 1: Počet sepsaných úředních záznamů se znaky domácího násilí (ČR)	25
Graf 2: Vztah mezi ohroženou a násilnou osobou v letech 2008-2012 v okrese České Budějovice	27
Graf 3: Věk ohrožených osob v letech 2008-2012 v okrese České Budějovice	28
Graf 4: Použité násilí vůči ohrožené osobě ČR	29
Graf 5: Počet vykázaných osob ve vztahu k domácímu násilí (ČR)	44
Graf 6: Počet vykázaných osob v jihočeském kraji 2007-2012	45

Seznam příloh

Příloha 1: Informace pro oběti domácího násilí – důležité kontakty

Příloha 2: Záznam pohovoru s obětí domácího násilí

Příloha 1: Informace pro oběti domácího násilí – důležité kontakty

PSYCHOSOCIÁLNÍ CENTRUM ACORUS Pomoc ženám, obětem domácího násilí, azylové ubytování	Nonstop linka 283 892 772	www.acorus.cz
CENTRUM KRIZOVÉ INTERVENCE Zařízení pro psychosociální pomoc lidem v krizi	Nonstop linka 284 016 666	www.plbohnice.cz
RIAPS Krizové centrum, nepřetržitá psychologická pomoc	222 580 697	www.mcssp.cz/riaps.php linka.duvery@csspraha.cz www.chat-pomoc.cz
PRÁVNÍ POMOC LINKA PRÁVNÍ POMOCI PRO ŽENY-OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ (ProFem)	608 222 277	
ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA	221 729 011	
PERSEFONA o.s. Služby jsou určeny všem ženám a mužům, kterých se dotýká problém domácího násilí.	737 834 345 (každý den 8,30-22) 545 245 996 (po-pá 9 - 17)	domacinasil@persefona.cz www.persefona.cz
MAGDALENIUM Azylový dům pro ženy, oběti domácího násilí s utajenou adresou	Nonstop linka 776 718 459	www.magdalenium.cz
SLEZSKÁ DIAKONIE - PORADNA ELPIS Poradna pro oběti násilí, trestných činů, týrání a zneužívání	596 812 764	www.slezskadiakonie.cz/elpis_h_aktual.html
ADRA - PYRAMIDA POMOCI A ROZVOJE Poradna pro oběti násilí a trestných činů	606 824 104, 495 262 214	www.adra.cz
MOST K ŽIVOTU Psychická podpora a ubytování v krizových životních situacích	499 841 998	www.mostkzivotu.cz
ELEKTRA Centrum pomoci ženám zneužitým v dětství	272 911 110	www.centrumelektra.cz
LA STRADA Prevence obchodu se ženami, podpora obětí obchodu se ženami	Telefon info/sos 222 717 171	www.strada.cz
PROFEM Ženská nezisková organizace pracující na poli lidských ženských práv.	224 917 224	www.profem.cz
GENDER STUDIES Informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti.	224 915 666	www.genderstudies.cz
IC BRNO Pobočky: Břeclav, Hustopeče, Veselí n/M, Znojmo	739 078 078 nonstop 544 501 121	intervencni-centrum@spondea.cz www.ic-brno.cz
IC České Budějovice	386 323 016	intervencnicentrum@charitacb.cz

Pobočky: J.Hradec, Tábor, Strakonice	603 281 300	www.charitacb.cz
IC Hradec Králové	495 530 033 774 591 383	intervencni.centrum@hk.caritas.cz www.charitahk.cz
IC Jihlava Pobočka: Havlíčkův Brod	576 215 532 606 520 546	ic.vysocina@volny.cz www.psychocentrum.cz
IC Liberec	482 311 632	info.ic@csslk.cz http://intervencni-centrum.cipslk.cz/
IC Olomouc Pobočka: Jeseník	585 754 736 774 406 453	intervencnicentrum@ssp-ol.cz www.ssp-ol.cz
IC Ostrava	597 489 207	ic.ostrava@bkb.cz www.bkb.cz
IC Pardubice	466 206 528 774 755 744	ic.pardubice@skp-centrum.cz www.skp-centrum.cz
IC Plzeň	777 167 004 nonstop	ic@dchp.cz www.charita.cz/plzen
IC Kladno	312 292 333- 5605 765 883	ic.stredocesky@seznam.cz ic@zsi-kladno.cz
IC Sokolov	736 514 095	intervencni@centrum.cz www.ouss.cz
IC Ústí nad Labem	475 511 811	intevencnicentrum.ul@seznam.cz www.volny.cz/spirala.cki
IC Havířov	596611239, 238 (fax) 739500634	ic.havirov@slezskadiakonie.cz www.slezskadiakonie.cz
IC Zlín	577 018 265 774 405 682	ic.zlin@seznam.cz www.poradnazlin.cz
KONTAKTY PRO DĚTI		
LINKA BEZPEČÍ	Nonstop linka 800 155 555	
RŮŽOVÁ LINKA	Telefon 272 736 263	
DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM	Telefon 241 484 149	

Zdroj: ¹¹¹

¹¹¹ Dostupné z www: < <http://www.rosa-os.cz/informace-pro-obeti-domaciho-nasili/dulezite-kontakty/> >, [online], [cit. 2013-08-31].

ROSA provozuje i preventivně zaměřené stránky www.stopnasili.cz.

Kontakty:

Telefon 241 432 466, SOS linka 602 246 102 (Po - Pá: 9-18)

www.rosa-os.cz, www.stopnasili.cz

Kontakty Bílý kruh bezpečí:

Pomoc obětem trestných činů: telefon 257 317 110

Nonstop linka DONA (pro oběti domácího násilí) 251 511 313

www.bkb.cz

Příloha 2: Záznam pohovoru s obětí domácího násilí

Záznam pohovoru s obětí domácího násilí

Datum:

čas zahájení:

čas konce:

- Jméno a příjmení:
 - Datum narození:
 - Bydliště: tel.
 - Zaměstnání:
-

Informace o konkrétní podobě domácího násilí:

- Kdy začaly první projevy DN?
- Kdo je pachatelem - vztah (syn x manžel x otec)
- Je obětí i jiný člen rodiny např. dítě? ANO X NE
- Je DN přítomno dítě (nepřímá viktimizace - časté anxiety, pomočování nemocnost?)
- Jaké jsou konkrétní způsoby násilí?
- FYZICKÝ, SOCIÁLNÍ, SEXUÁLNÍ, EKONOMICKÝ
- Četnost výskytu, neměnná role oběti ANO X NE; eskalace ANO X NE
- Výskyt DN doma nebo na veřejnosti
- Průběh DN (fáze nárůstu napětí, fáze násilí; fáze líbánek)
- Průběh fáze líbánek ANO X NE
- Vymlouvá se agresor na alkohol či jiné faktory ANO X NE
- Opakování DN ANO X NE; po jaké době?
- Zkracování jednotlivých fází ANO X NE
- Spouštěč STARTÉR (vnější x vnitřní) STEJNÝ X RŮZNÝ,
Konkrétní příklad:
 - Provokace partnera ANO X NE
 - Časté situační konflikty ANO X NE
 - Kontrola x konflikt ANO X NE
 - Všepronikající strach z agresora ANO X NE
 - Minimalizace následků oběti ANO X NE
 - Omlouvá oběť jednání agresora ANO X NE
 - Extrémní vstřícnost ANO x NE
 - Paměťové nepřesnosti ANO X NE
 - Kognitivní disfunkce (věří hloupostem, které jí tyran namluví) ANO X NE
 - STUD X STRACH X VINA ANO X NE

- V případě (vyskytovalo se v předcházejícím vztahu partnera domácí násilí)?
- Jaká opatření pro svou ochranu a zastavení DN již oběť učinila?
- Jaké potíže a problémy ji DN doposud způsobilo?
- Jaké konkrétní obavy má ze DN? Čehose obává nejvíce? Reálnost obav?
- Jaké možnosti má oběť pro zajištění vlastního bezpečí?
- Kdo je o její situaci informován? (rodina, zaměstnavatel atd.)?
- Je ještě někdo jiný obětí DN v rodině (dítě)?

Informace o agresorovi: (v případě známého pachatele)

- Sdělil pachatel oběti svůj důvod, nebo záměr svého jednání?
- Zažil pachatel v původní rodině domácí násilí?
- Zažil pachatel jiné podoby násilí?
- Kdo byl/je pro pachatele referenční osobou (tedy autoritou, na kterou dá – matka, otec, kamarád, nadřízený, ...)?
- Jak lze charakterizovat sociální vztahy a kompetence pachatele?
- Zná oběť zvyky, postoje, pocity a emocionální chování násilníka?
- Jak hodnotí oběť potenciál pachatele k násilnostem?
- Konzumuje pachatel alkohol, drogy? Jak to ovlivňuje jeho chování?
- Má pachatel v držení zbraň (nůž, střelná zbraň)
- Jak reaguje na úřady a jejich nařízení? (respekt k normám)
- Má pachatel kriminální anamnézu? Je tato anamnéza násilná?
- Jaká je kulturní původ a zázemí pachatele?
- Existují okolnosti, které mohou současnou situaci ještě více vyhrotit? Jaké?

Aktuální stav oběti:

- Pocity viny za současný stav?
- Přetrvávající nálada?
- Přetrvávající pocity strachu a bezmoci?
- Neklid, nervozita, nadměrné obavy o své zdraví, život, o své blízké?
- Potíže se soustředěním a zapamatováním si něčeho, rozpomínáním se?
- Problémy s usínáním, probouzení uprostřed noci, předčasné ranní probouzení?
- Opakující se děsivé sny (pronásledování oběti, pokusy zabít oběť).
- Ztráta zájmu nebo radosti z koníčků a činností, které vás těšily?
- Ztráta chuti k jídlu, výrazné snížení váhy, nebo naopak přejídání a přibývání na váze?
- Ztuhlost tělesného svalstva, pocity svalového napětí, snadná únavnost,?
- Přetrvávající tělesné příznaky, jako je bolest hlavy, poruchy trávení, zácpa, dlouhodobé bolesti?

Závěr: